Адыгэ макъ

№ 77 (20590)

2014-рэ илъэс

МЭФЭКУ

МЭЛЫЛЪФЭГЪУМ и 24-рэ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

АНАХЬ ШЪХЬАІЭР — республикэм ихэхъоныгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ия XXXVI-рэ зэхэсыгъоу тыгъуасэ щыІагъэм анахьэу анаІэ зыщытырагъэтыгъэр общественнэ щынэгъончъагъэр щыІэным, джащ фэдэу бюджетым хахъохэмкІэ иІахь игъэкъугъэным япхыгъэ Іофыгъохэр ары.

Зэхэсыгъом хэлэжьагъэх АР-м и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан, федеральнэ инспектор шъхьаІэу ЛІыІужъу Адам, АР-м и Апшъэрэ Хьыкум и Тхьаматэу Трахъо Аслъан, АР-м ипрокурорэу Василий Пословскэр, АР-м и Конституционнэ хьыкум и Тхьаматэу ЛІыхьэтыкъо Аскэр, федеральнэ ыкІи республикэ структурэхэм, чІыпІэ зыгъэІорышІэжьыным икъулыкъухэм япащэхэр.

Зэхэсыгъор зэращагъ АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэмрэ республикэ парламентым и Тхьаматэ игуадзэу Іэщэ Мухьамэдрэ.

ПстэумкІи Іофыгъо 43-мэ атегущыІэнхэу щытыгъ. АР-м хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министрэу А. Речицкэр 2013-рэ илъэсым къулыкъум Іофэу ышІагъэм икІэуххэм къызэратегущыІагъэмкІэ зэхэсыгъор аублагъ.

А. Речицкэм зэрэхигъэунэфыкІыгъэмкІэ, оперативнэ-къулыкъу ІофшІэным ылъэныкъокІэ кІэухышІухэр щыІэх, пшъэрылъэу агъэуцугъэхэр агъэцэкІагъэх. ХэбзэухъумэкІо къулыкъухэм гъусэныгъэ-зэдэлэжьэныгъэу зэдыряІагъэм ишІуагъэ ащкІэ къэкІуагъ. Зигъо Іофыгъоу къэуцухэрэм язэшІохынкІэ республикэм и ЛІышъхьэ ишІуагъэ къызэраригъэкІырэм пае зэрэфэразэр А. Речицкэм къыІуагъ.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

— ХэбзэухъумэкІо къулыкъухэмрэ республикэ хабзэмрэ акІуачІэ зэхэлъэу зэрэзэдэлажьэхэрэм ишІуагъэкІэ Адыгеир Темыр Кавказым ишъолъыр рэхьатхэм зыкІэ ащыщэу къэнэжьы. Республикэм зыпкъитыныгъэ илъ. Терроризмэ, экстремизмэ нэшанэ зиІэ Іофхэр щызэрахьагъэхэп. Бзэджэшlагъэхэм япчъагъэ проценти 3-кІэ нахь макІэ хъугъэ, — къыхигъэщыгъ А. Речицкэм.

Депутатхэм апашъхьэ къыщыгущыІэзэ министрэм анаІэ тыраригъэдзагъ анахь зигъо Іофыгъохэм язэшІохынкІэ щыкІагъэхэр зэрэщыІэхэм. Ахэм ащыщых цІыфым ипсауныгъэ зэрарышхо рахэу, шхъухьэ бзэджэшlагъэхэр зэрахьэхэу къызэрэхэкІырэр нахьыбэ зэрэхъугъэр. Наркотикхэм ягъэфедэнрэ республикэм игъогухэм къащыхъухэрэмрэ лъэшэу уамыгъэгумэкІын плъэкІыщтэп. ЦІыфхэм хэбзэ культурэм ылъэныкъокІэ нахь хэхъоныгъэ ашІыным епхыгъэ ІофыгъохэмкІэ яшІуагъэ къагъэкІонэу А. Речицкэр депутатхэм къяджагъ. Хабзэр аукъуагъэу загъэунэфыкІэ, «цыхьэшІэгъу телефоным» зыкъыфагъэзэнэу, пчыхьэрэ ыкІи чэщырэ общественнэ рэхьатныгъэр аукъуагъэу къызыхагъэщыкІэ, къэбарыр игъом къалъагъэІэсынэу къариІуагъ.

— ІофшІэнышхо зэшІохыгъэ хъугъэ, кІэухышІухэри нафэх, ау ахэм зи къарыкІырэп хэкІодагъэхэр щыІэхэ зыхъукІэ. Тэ непэ лъэшэу тызыгъэгумэкІырэр гъогухэм къащыхъурэ тхьамыкІагъохэм ахэкІуадэрэр нахьыбэ зэрэхъурэр ары. А Іофыгъом изэшІохын анахьэу шъунаІэ тежъугъэтынэу сышъолъэІу, — къыІуагъ АР-м и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан.

Джащ фэдэу республикэм и ЛІышъхьэ депутатхэм къафиІотагъ хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ республикэм икъулыкъухэм Іофэу ашІэрэм федеральнэ гупчэм осэ дэгъу къызэрэфишІыгъэр. Ащ епхыгъэу А. Речицкэм ведомствэ тын лъапІэ фагъэшъошагъ.

«Правительствэ сыхьаткІэ» заджэхэрэм тегъэпсыхьагъэу хэбзэІахь ыкІи мыхэбзэІахь хахъоу республикэм изэхэубытэгъэ бюджет къихьэрэр нахьыбэ шІыгъэнымкІэ Іофтхьабзэу зэрахьэхэрэм афэгъэхьыгъэу министрэхэм я Кабинет къыгъэхьазырыгъэм депутатхэр едэІугъэх. Нафэу зэрэщытымкІэ, республикэм изэхэубытэгъэ бюджет хахъоу фэхъурэр нахьыбэ шІыгъэныр анахьэу зэлъытыгъэр шъолъырым экономикэмкІэ иІофхэм язытет зыфэдэр ары. Промышленностым къыдигъэкІырэм зэрэхахъорэм ипсынкІагъэ елъытыгъэу угущыІэн хъумэ, мы аужырэ илъэс заулэм Адыгеим Къыблэ федеральнэ шъолъырым апшъэрэ чІыпІэхэм ащыщхэр щеубытых.

Федеральнэ хэбзэІахь къулыкъум Адыгэ РеспубликэмкІэ и ГъэІорышІапІэ ипащэу Елена Матвеевам къызэриІуагъэмкІэ, 2013-рэ илъэсым хэбзэІахьэу къаІэкІэхьагъэр процент 14-кІэ нахьыбэ хъугъэ, пстэумкІи сомэ миллион 918-рэ къаугъоигъ.

ИкІэухым АР-м иминистрэхэм я Кабинет къэбарэу къаІэкІигъэхьагъэр депутатхэм къыдалъытагъ ыкІи лэжьапкІэм хэгъэхъогъэным, чІыгухэм кадастрэ уасэ ятыгъэным, зэрар къэзыхьырэ предприятиехэр мылъкукІэ зыпкъ игъэуцожьыгъэнхэм, гурыт ыкІи бизнес цІыкІум тапэкІи ІэпыІэгъу ятыгъэным афытегъэпсыхьэгъэ ІофшІэныр лъигъэкІотэнэу игъо фалъэгъугъ.

Рахъухьэгъэгъэ законопроект пстэуми атегущыІагъэх ыкІи закони 10-кІэ ахэр аштагъэх.

Аужырэу зытегущыІагъэхэр АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъоу «УФ-м и Конституцие гъэтэрэзыжьын фэшІыгъэным ехьылІэгъэ Законэу «Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэІукІэ ФедерациемкІэ и Совет ехьылІагъ» зыфиІорэм ипроект зэкІэхьажьыгъэным ехьылІагъ» зыфиІорэр ары.

Хьыкум участкэхэм язэгъэшІужь судья ІэнатІэхэмкІэ кандидатурэ заулэхэм, джащ фэдэу УФ-м ишъолъырхэм яджэпсалъэхэм адырагъэштагъ, АР-м и Парламент иунэшъо заули аштагъ.

Елена МАЛЫШЕВА.

РАФТИНГ. УРЫСЫЕМ И КУБОК

И 27-м аублэ

Урысыем и Кубок, Къыблэ шъолъырымрэ Адыгэ Республикэмрэ язэнэкъокъухэр рафтингымкІэ Мыекъопэ районым щыкІощтых. «Интеррали Шъхьагуащэ-2014»-рэ джары мэлылъфэгъум и 27-м къыщыублагъэу жъоныгъуакІэм и 2-м нэс щыІэщтхэ спорт зэІукІэгъухэм зэряджагъэхэр.

ПсэупІэу Гъозэрыплъэ псы спортымкІэ щызэхащэрэ зэнэкъокъухэм, зэІукІэгъу гъэшІэгъонхэм Москва, Санкт-Петербург, Рязань, Украинэм, Къыблэ шъолъырым, нэмыкІхэм яспортсменхэр ахэлэжьэщтых. Мыгъэ бзылъфыгъэхэри спорт зэІукІэгъухэм ащытлъэгъущтых, ахэри апэрэ чІыпІэхэм афэбэнэщтых.

Зэнэкъокъум исудья шъхьаІэу Петр Карьяновым, зэхэщэкІо купым хэтэу Генрих Дерзиян, нэмыкІхэм зэралъытэрэмкІэ, спортсменхэм яухьазырыныгъэ къызэрагъэлъэгъощтым дакІоу, языгъэпсэфыгъо уахътэ дэгъоу агъэкІон алъэкІыщт. Псы спортыр зикІасэхэр культурнэ Іофыгъохэми яплъыщтых. Концертхэр, ныбджэгъу спорт зэнэкъокъухэр зэхащэщтых.

ЖъоныгъуакІэм и 1-м пчыхьэр сыхьатыр 5-м зэхащэщт зэІукІэгъум хабзэм икъулыкъушІэхэр, спортым Іоф щызышІэхэрэр, нэмыкІхэри къырагъэблэгъэщтых. ХагъэунэфыкІырэ чІыпІэхэр къыдэзыхыгъэмэ афэгушІощтых, концерт къатыщт.

Мэлылъфэгъум и 27 — 30-м Къыблэ шъолъырым, Адыгеим язэнэкъокъухэр щыІэщтых. Урысыем рафтингымкІэ и Кубок икъыдэхынкІэ пэшІорыгъэшъ зэІукІэгъухэр мэлылъфэгъум и 30-м щыІэщтых. ЖъоныгъуакІэм и 1-м Урысыем и Кубок фэбэнэщтых, а мафэм зэнэкъокъур гъэшІэгъон хъущт.

Хэгъэгу зэошхом ТекІоныгъэр къызэрэщыдахыгъэм фэгъэхьыгъэ концертыр, футболымкІэ, волейболымкІэ, нэмыкІхэмкІэ зэІукІэгъухэр жъоныгъуакІэм и 2-м зэхащэщтых. Адыгеир мамыр щыІакІэр зыщагъэлъэпІэрэ шъолъырэу зэрэщытыр Урысыем, ІэкІыб хэгъэгумэ ащашІэ. Спортсменхэр, зызыгъэпсэфы зышІоигъохэр илъэс къэс зэнэкъокъухэм ахэлажьэх. Тиреспубликэ ис лъэпкъхэм язэгурыІоныгъэ, хьакІэр дгъэлъэпІэн зэрэтлъэкІырэм тиреспубликэ къагъэдахэ.

САХЬИДЭКЪО Нурбый.

ШӀэжьым фэгъэхьыгъэ Ӏофтхьабзэу зэхащэщтхэр

Жъоныгъуакӏэм и 21-р — я 19-рэ лӏэшӏэгъум щыӏэгъэ Кавказ заом хэкӏодагъэхэр агу къызщагъэкӏыжьырэ шъыгъо-шӏэжь маф. Мы илъэсым ар заухыгъэр илъэси 150-рэ мэхъу. Ащ епхыгъэу Адыгеим ичӏыпӏэ зэфэшъхьафхэм Ӏофтхьэбзэ гъэнэфагъэхэр ащыкӏощтых, ахэр Адыгэ Республикэм лъэпкъ Ӏофхэмкӏэ, Ӏэкӏыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырялэ зэпхыныгъэхэмкӏэ ыкӏи къэбар жъугъэм иамалхэмкӏэ и Комитет ыгъэнэфагъэх.

Жъоныгъуакӏэм и 21-м Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние митинг-реквием щыкӏощт, зэхэщакӏохэм республикэм щыпсэухэрэмрэ хьакӏэхэмрэ шӏэжь зэхахьэм къырагъэблагъэх. Мэлылъфэгъум къыщегъэжьагъэу мэкъуогъум нэс Кавказ заом фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр, къэтынхэр къэбар жъугъэм иамалхэм агъэхьазырыщтых. Жъоныгъукӏэм и 3 — 21-м Адыгеим гъэсэныгъэм иучреждениехэу итхэм шӏэжь Ӏофтхьабзэхэр, Ӏэнэ хъураехэр, зэӀухыгъэ урокхэр, зэдэгущыӀэгъухэр, зэнэкъокъухэр ащырекӀокӀыщтых. Тишъолъыр щыпсэурэ лъэпкъ зэфэшъхьафхэм зэгурыӀоныгъэрэ зыкӀыныгъэрэ азыфагу ильыным ахэр фэӀорышӀэщтых. Жъоныгъуакӏэм и 10 — 24-м «Кавказ заор: тарихъым иурокхэр» зифиӀорэ Ӏофтхьабзэм епхыгъэу яепльыкӀэхэр къыраӀотыкӀыщтых, къэгущыӀэщтых шӏэныгъэлэжьхэр, кӀэлэегъаджэхэр, общественнэ Ӏофышӏэхэр, нэмыкӀхэри. ЖъоныгъуакӀэм къыкӀоцӀ документальнэ фильмэхэу «Черкесия» ыкӀи «Черкесия. Чужбина» зыфиӀохэрэр къагъэлъэгъощтых. Жъоныгъуакӏэм и 16-м къыщегъэжьагъэу къэгъэлъэгъонэу «Кавказыр я 19-рэ лӏэшӏэгъум исурэтышӀхэм анэкӀэ» зыцӀэр рагъэкӀокӀыщт. Кавказ заор заухыгъэр илъэси 150-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъон АР-м и Лъэпкъ музей жъоныгъуакӏэм къызэӀуихыщт, мы мэзэ дэдэм лекциехэу «Кавказ заор. Махаджирствэр», «Тыркуем щыпсэурэ адыгэ диаспорэр» зыфиӀохэрэр зэхищэщтых. Жъоныгъуакӏэм и 15-м нэс творческэ Ӏофшӏэнхэм, тарихъ эссехэм афэгъэхьыгъэ зэнэкъокъу Адыгэ кӀэлэегъаджэ колледжым щыкӀощт.

Джащ фэдэу адыгэ лъэпкъым тарихъ гъогоу къыкӀугъэм, къинэу зэпичыгъэм, непэ ищыӀакӀэ фэгъэхьыгъэ Ӏэнэ хъураехэр, дунэе научнэ конференциер, нэмыкӀхэри зэхащэщтых.

Кавказ заор заухыгъэр илъэси 150-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ пчыхьэзэхахьэхэр, къэгъэлъэгъонхэр, Ӏэнэ хъураехэр гъэсэныгъэм ыкӀи культурэм иучреждениехэм, библиотекэхэм, музейхэм ащыкӀощтых. Ащ нэмыкӀэу республикэм имуниципальнэ образованиехэм шӏэжь Ӏофтхьабзэхэр ащызэхащэщтых.

(Тикорр.).

2014-р — КУЛЬТУРЭМ И ИЛЪЭС

«Уахътэр, уапэ егъэхъу!»

Джар ыцӀэу мэлылъфэгъум и 24-м, сыхьатыр 19-м зыфэдэщтыр къэӀотэгъуаеу, гупшысабэ зыхэлъ мэфэкӀышхо щыӀэщт. Ӏофтхьабзэр зэрэ Урысыеу мы аужырэ илъэсхэм щызэхащэхэ хъугъэ мэфэкӀ-чэщхэм япрограммэ ин къыдыхэлъытагъэу щыт.

Еджэныр къэӀэтыгъэныр, цӀыф куп зэфэшъхьафхэр ащ нахь къыфэгъэущыгъэнхэр ыкӀи тхылъеджапӀэм къэщэлӀэгъэнхэр мэфэкӀым ипшъэрылъ.

Тхылъыр — шӏэныгъэ хъарзынэщэу, дунэехэр лъэныкъуабэкӀэ озыгъашӀэу зэрэгъэпсыгъэр **«Уахътэр, уапэ егъэхъу!»** зыфиӀорэм къыриӀотыкӀыщт. Охътэ такъикъыпэ пэпчъ шӀуагъэ хэлъэу зэрэбгъэкӀощтыр тхылъеджапӀэм иӀофышӀэхэм мы чэщым къаушхьатыщт.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ тхылъеджапӀэ апэрэу, ӀофшӀэгъу ужым, ипчъэ джыри тхылъеджэхэм къафызэӀуихыщт, ямышӀыкӀэ шъошакӀэкӀэ зыкъызэӀуихыщт. ЗэкӀэ отделхэм Ӏофыр ащэжьоты, «мэфэкӀ-чэщдэсыр» тикъалэ ыкӀи тиреспубликэ щыпсэурэ пстэумэ агу къинэжьэу, тхылъыр нэбгырэ пэпчъ джыри нахь пэблагъэ шӀыгъэныр ахэм ямурад дах.

Лъэпкъ тхылъеджапӀэм шъукъеблагъэх!

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

ХЬЫКУМ ПРИСТАВХЭМ КЪАТЫ

Ӏофтхьабзэм шӀуагъэ къытыгъ

Хьыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкъу и ГъэӀорышӀапӀэу Адыгэ Республикэм щыӀэм унашъоу ышӀыгъэм диштэу гъэтхапэм и 17-м къыщегъэжьагъэу мэлылъфэгъум и 14-м нэс социальнэ Ӏофтхьабзэу «КӀэлэпӀупкӀэр игъом тыгъэныр ныбжьэм япшъэрылъ» зыфиӀорэр республикэм щырекӀокӀыгъ. Ар окӀофэкӀэ Ӏофи 193-рэ зэхэфыгъэ хъугъэ, зипшъэрылъхэр зымыгъэцэкӀэрэ нэбгырэ 35-мэ ямылъкумэ арест атыралъхьагъ, джащ фэдэу чӀыфэ зытелъхэр зылут ӀофшӀапӀэхэм ябухгалтерхэр ауплъэкӀугъэх, ахэм ащыщэу зы нэбгырэм административнэ пшъэдэкӀыжь рагъэхьыгъ. ЧӀыфэр зымыпщыныжьыхэрэ нэбгырэ 35-мэ альэныкъокӀэ административнэ протоколхэр зэхагъэуцуагъэх, нэбгырэ 30-мэ уголовнэ Ӏофхэр къафызэӀуахыгъэх. Ащ нэмыкӀэу чӀыфэ зытелъ нэбгырэ 90-рэ Урысые Федерацием икӀыхэ фимытынхэу хьыкум приставхэм унашъо ашӀыгъ, 21-рэ розыскым ратыгъэх.

Ӏофтхьабзэм шӀуагъэ къызэритыгъэр къегъэлъагъо ГъэӀорышӀапӀэм икъулыкъушӀэхэм мы мазэм къыкӀоцӀ къызэкӀагъэкӀожьын алъэкӀыгъэ ахъщэм, ар сомэ миллиони 4,4-м ехъу.

Джащ фэдэу ГъэӀорышӀапӀэм иструктурнэ подразделениехэм пстэуми зэӀукӀэгъу-зэдэгущыӀэгъу гъэшӀэгъонхэр ащыкӀуагъэх. Ащ къарагъэблэгъагъэх динлэжьхэр, сабыйхэм яфитыныгъэхэмкӀэ Уполномоченнэу АР-м щыӀэр, муниципальнэ образованиехэм яӀыкӀохэр, нэмыкӀхэри. Ны-тыхэм алиментхэр игъом атынхэм фэшӀ шӀэгъэн фаехэм, зипшъэрылъхэр зымыгъэцакӀэхэрэм узэрадзэкӀон, мы гумэкӀыгъор дэгъэзыжьыгъэным фэӀорышӀэщт нэмыкӀ Ӏофтхьабзэу зэхэщэгъэн фаехэм ахэр атегущыӀагъэх, унэшъо гъэнэфагъэхэри ашӀыгъэх.

ЧӀыфэ зытелъхэр къыхагъэщых

Лъэныкъо зэфэшъхьафхэмкӀэ чӀыфэ зытелъхэр къыхэгъэщыгъэнхэм ыкӀи ахэр гъэпщынэгъэнхэм пае Тэхъутэмыкъое районым ихьыкум приставхэмрэ гъогу-патруль къулыкъум иӀофышӀэхэмрэ зэгъусэхэу мы мафэхэм рейд рагъэкӀокӀыгъ. Сыхьати 3-м къыкӀоцӀ чӀыфэ зытелъ водитель 25-рэ къагъэуцугъ, ахэм ащыщэу 20-мэ а чӀыпӀэ дэдэм ахъщэр къапщыныжьыгъ, нэбгыри 5-р хьыкум приставгъэцэкӀакӀом екӀолӀэнхэ фаеу тхьапэхэр аратыгъэх.

ШӀогъэшхо къэзытырэ мыщ фэдэ Ӏофтхьабзэхэр 2014-рэ илъэсым къыкӀоцӀ джыри пчъагъэрэ республикэм щызэхащэнэу гухэлъ щыӀ.

ШӀыхьаф зэхащагъ

Хьыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкъу и ГъэӀорышӀапӀэу АР-м щыӀэм иӀофышӀэхэм мэлылъфэгъум и 18-м шӀыхьаф зэхащагъ. ДзэкӀолӀхэм якъэлэ саугъэт къыпэӀулъ чӀыпӀэхэр ахэм агъэкъэбзагъэх, чъыгхэр агъэлагъэх, къутэмэ гъугъэхэр агуахыгъэх, хэкӀыр Ӏуащыгъ. Мыекъуапэ игъэкъэбзэн сыдигъуи чанэу къыхэлэжьэхэрэ ГъэӀорышӀапӀэм иӀофышӀэхэм къэлэ администрацием афэраз.

РАЙОН КЪЭБАРХЭР

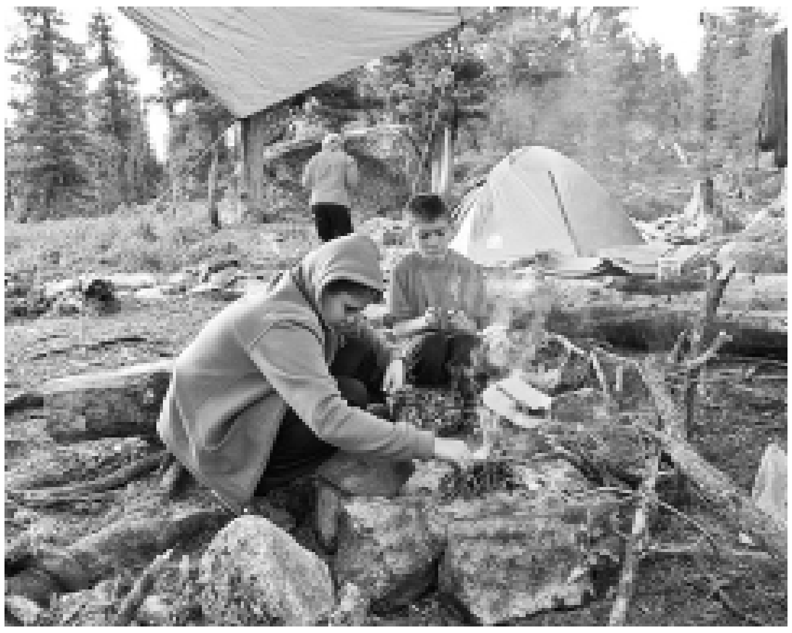

ТекӀоныгъэм ипэгъокӀэу Ӏофтхьабзэр щытыщт

Мыекъопэ районым иадминистрацие зекӀонымкӀэ и ГъэӀорышӀапӀэ жъоныгъокӀэ мазэм акцие гъэшӀэгъон зэхищэщт. Ар тыкъэзыуцухьэрэ дунаимрэ ащ фытиӀэ фыщытыкӀэмрэ афэгъэхьыгъэщт. Акцием хэлажьэхэрэм мафэр Новопрохладненскэ мэз шъолъырым щагъэкӀощт. Хэгъэгу зэошхом тидзэхэм ТекӀоныгъэр къызэрадахыгъэм ыкӀи ащ фэгъэхьыгъэ мэфэкӀэу жъоныгъуакӀэм и 9-м хэдгъэунэфыкӀырэм япэгъокӀэу щыт Ӏофтхьабзэр.

Мы Ӏофтхьабзэр зыщыкӀорэ мафэм мы чӀыпӀэхэм пыим пхъашэу щыпэуцужьыгъэгъэ тизэолӀхэм апае агъэхьазырыгъэ мыжъосыныр агъэуцущт.

ЧӀыпӀэ зэфэшъхьафхэм къарыкӀырэ кӀэлэеджэкӀо купхэр зэнэкъокъоу зэхащэхэрэм ахэлэжьэщтых. Псыхъоу Сэхъурай ичӀыпӀэ дахэхэм ащыщхэр сурэт ашӀыщтых, ахэм зэкӀэм псыр къаридзэн, «герой шъхьаӀэу» яӀэн фае. «Сэ сыдепутат» зыфиӀорэ зэнэкъокъум кӀэлэцӀыкӀухэм чӀыопсым изытет зэщымыкъоным фэшӀ хабзэу штэгъэн фаехэр (ежьхэм къызэрашӀошӀэу) зыфэдэхэр къаӀотэщтых. Орэдэу къаӀощтхэр мэзым, псэушъхьэхэм, къэкӀыхэрэм афэгъэхьыгъэн фае.

Щэджагъор къызысыкӀэ, пхъэ машӀохэр зэкӀагъэнэщтых, ашхыщтхэр ежь-ежьырэу аупщэрыхьащтых. Акцием хэлажьэхэрэр чэфыщтых, джэгущтых, орэдхэр къаӀощтых. Зэнэкъокъухэм чанэу ахэлэжьагъэхэм, дэгъоу зыкъэзыгъэлъэгъуагъэхэм шӀухьафтынхэр къафэзыгъэхьазырыщтхэр ыкӀи языпытхэр Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо учреждениеу, паркэу «ТхьэчӀэгъ мэзышхор» зыфиӀорэм ипащэхэр ары.

(Тикорр.).

ЧӀыфэр къызимытыжьыкӀэ, имылъку ащэщт

Пшъэдэкӏыжьэу ыхьырэмкӏэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиӏэ обществэм чӏыгу ӏахьэр зэригъэфедэрэм пае бдждэндыпкӏэр игъом зэримытыгъэм фэшӏ Урысыем ихьыкумышӏ приставхэм я Федеральнэ къулыкъу Адыгэ Республикэмкӏэ и Гъэӏорышӏапӏэ ихьыкумышӏ пристав ащ имылъку щыщ ыгъэпсэолъэн фимытэу унашъо ышӏыгъ.

Обществэм сомэ миллиони 4 фэдиз чӀыфэ зэрэтелъыгъэм къыхэкӀэу республикэм мылъку зэфыщытыкӀэхэмкӀэ и Комитет хьыкумым зыфигъэзагъ ащ чӀыфэу телъыр къылыхьыжьыгъэным фэгъэхьыгъэу.

ЧӀыфэр зэрэзытыримыгъэкӀыжьыщтым нэмыкӀэу хьыкум Ӏофтхьабзэхэу зэрахьагъэхэм апае сомэ мин 215-рэ обществэм ытынэу агъэнэфагъ.

Обществэм имылъку щыщэу шэщитӀур, складыр, чӀыгу Ӏахьэр, общежитиер ыгъэфедэнхэ зэрэфимытымкӀэ хьыкумышӀ приставым тхылъ зэхигъэуцуагъ. Мэфи 10-м къыкӀоцӀ обществэм къытефэгъэ чӀыфэмрэ хьыкум Ӏофтхьабзэхэм апэӀухьэгъэ ахъщэмрэ зимытыжьхэкӀэ, ащ имылъку ащэщт.

Урысыем ихьыкумышӀ приставхэм я Федеральнэ къулыкъу Адыгэ РеспубликэмкӀэ и ГъэӀорышӀапӀэ ипресс-къулыкъу

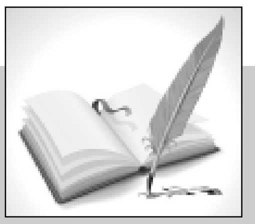

Литературнэ нэкIубгъу

БЭРЭ ЩЫЛЪЫГЪЭ УСЭХЭР

КIЭСЭБЭЖЪ Къэплъан

Ышъхьащи усэм къэраб

ТхакIом дэжь сэкIо хьакIапIэ:
— УсакIоу, кIал, укъэхъугъ,—
сишIымэ ау тегъэкIапIэ,
сиI усэ! Ар къыздэхъугъ.
Хъярым ичъыгэу быраб.

Ышъхьац ау усэм къэраб.
Къенэкъокъун къыкъокIы:
— Натрыфы лъапсэу зэкъокIы.
ЩыIакIэр сыдэу хьазаб! —
сабыйхэр зыкIэс шъузаб.

АнаIэ къыстет шъэогъумэ:
— Моу, шъуяплъи, а,
идэогъумэ...
«ЗыкъыуагъэIаты» ахэмэ.
Ащыгъум, ул агъэушхъонтIы.
Къэплъанэ пшъашъэ темахэмэ,
къазгъыркIэ ежьмэ гу атIы.

СиIогъу-шIэгъухэу саубзэгу, —
Iаллахьэм саIуимгъэкIагъот;
сыхьампIырашъоу саулъэгу, —
хьанэгумэ сахэкIокIагъот.

Гъэтхэпэ осэу зыгу жъугъэм
ра ичъэ макъэ шъэфына? —
хьалыгъуанэу зыщыфэжъугъэм
икъэIотэн псэфына?
МэшIошхо скIэлъ. Сэсты.
Шыхьатыр — Тхьа Закъор ары.
ХьампIэIоу хьакIэщ щэIысты
спсэ закъо — хъунгущ зэрары.

Ышъхьац ау усэм къэраб.
Хабзэм ичъыгэу быраб.
Къенэкъокъун къыкъокIы:
— Ущытхъу хъущтэп. ЗэкIокIы.

1965-рэ илъэс,
Мыекъуапэ.

Къэбыхьаблэмэ уряпхъу

Уищагу шыоу сыкъыдахьи,
псы Iагубжъэ къыпIысхыгъ;
уипчъэIупэ исыутыхьи,
чэу къэлапчъэ удэсхыгъ.

— Сыунэхъуи...— куом хэтэу,
сбгы зыубытрэр зионэгу;
ори, сэри, — шыри тхэтэу! —
тыдэхьанэу шIы тищагу.

Угу цIыкIу, ау — чэщ
мэзагъом! —
ионджэкъкIэ сиошъуагъ;
сиджэхашъо шъоу тедзагъэм,
еубзагъэр плъэгушъуагъ.

— Сыгъощагъэу сызэрапхъу...—
ра плъэкIапIэ къэтхытхыгъ;
къэбыхьаблэмэ уряпхъуи,
ра зынэгу сурэты тхыгъ.

1954-рэ илъэс,
Къэбыхьабл.

Унашъор

Унашъор щыIа зымыгъэцакIэ?
Лъэтегъэуцоу пхъэнтIэкIу
ыцакIэ.
СызкIэрыс хьаку
ипхъэцIакIэ
щэцIацIэ:
— Ащ лъапсэ иI, — матхъэ о
пцIэкIэ.

Шъыпкъэ унашъор
къыбдырагъаштэмэ.
Укъыстемыгъ, пэIо хъурышъор,
орэд къэзыIоу джыри
зышъхьашъор,
гъыжь зышIрэм пае
Iапэштэ-лъэпаштэмэ.

ДунайкIи
ахърэткIи
ащ
Iоф дысиIэп.
Шъхьадж зэрышIошIэу
шъыпкъэр, джы щыIэп.
Патхыхьэ пстэури ра
сигущыIап.
Теледебатмэ ар адыщыIэп.
Еплъ: пачъыхьау
сауж
къихьагъи.
Ра партзэIукIэ
хаукIыхьагъи.
Къэсшlагъ: ихьасэ, адэ,
хэчыхьи? –
щымыIэ пстэуми ар
янэчыхьи.
Унашъо щыIа зымыгъэцакIэ?
Угу рагъэлыцIа
ащ
ипхъэцIакIэ?
Щызэпрыгъази уихьаку!
Сехьыгущ хьамтыратыку.

1972-рэ илъэс,
Шэуджэнхьабл.

Адыгэ мэз ухэхьагъа?

Адлерскэ районым, адыгэмэ къакIэныжьыгъэ пкIышъхьа-мышъхьа мэзхэр, щыхьоих. Мы ыкIи къужъIарысэхэр зыхизыпэ лъэныкъор, Краснэ полянкIэ заджэхэрэ къоджэжъэу къэбыхьаблэмэ къызэранэкIыгъэр ары.

Псэм изытет хэIазыхьа,
хьаджырэтэу зи цы хъурай,
сятэжъ ичIыгу сизыхьа,—
джэнэтэу джанысурай!

Хъуи бзи зынэ Iуимыхьа,
адыгэ къушъхьэ екIуалIэуи? —
сэ мафэ къэс ащ мыхьэ
сыхахьэ, шагъэм сыфалIэуи.

Адыгэм ихэтэ мыгъо,
гъэм исэнашъхьэ щэтIыргъо;
урыс пачъыхьау — сэрмыгъо! —
зэхигъэтIысхьи мэз кургъо.

ШIэн зиIэр Тхьэм къырипэсрэ
чIыгу зали, лIы ра ехъулIэ:
адыгэ кIалэу нэхъулIэ,
игъашIэ шIокIо ащ пэсрэ.

Ащ иIо зыгу темыфэжьи,
сихьэнэгъун. Зегъэпагэ.
Бгырысым ышъхьацы фыжьи,
къычIигъэхьангущ ычагэ.

СыдэдэкIуае бгы зандэм.
Чъыг зандэу тызэдытет.
Гъощагъэу, адыгэ хатэм
ичэу ешIыхьэ пэт...

— Адыгэ мэз ухэхьагъа? —
сеупчIы сыгу илъы усэм.
— О унэ чэукIэ шIыхьагъа? —
сыкъэрегъэсэжьы пасэм.

1960-рэ илъэс,
Адлер.

ПИСЬМИБЛ

Рассказ

Пчэдыжьым Гощэдахэ унэм къыземыкIым, игъунэгъу Мирэ гуцэфэ чъыIэр ытыкъын къытеуцуагъ. «Ащ зыгорэ дэдэ къыщымышIыгъэмэ, джырэ нэс осыр зэритакъоу щагум зэрэдэмытыр дэгъоп»...

Мирэ къазгъырыр къычIидзи, гъунэгъум ищагу дэлъэдагъ, ау унапчъэр гъэпытагъэу къычIэкIыгъ. ЫшIэщтыр ымышIэу, шъхьангъупчъэм кIэрыхьагъ шъхьаем, щтыргъукIым зэхихьыхьэгъэ апчхэм зи ахэплъэгъукIынэу щытыгъэп. ДэкIояпIэми лъэужхэр иIэхэп. «Алахьэр зы, шъуз бетэмал, тыдэ ухъугъа?» — Мирэ Iачъэ-лъачъэу щагум дэтэзэ, инысэ Мае къыдэхьагъ.

— Мам, пчэдыжь нэфмышъым Гощэдахэ дэжь къэпчъыхьэу сыда узкIыдэтыр? Тыдэ щыIа ежьыр?

— А Май, тыгъуасэ зыогъэкIотэжьым зыми кIон фэдэу къыуиIуагъэба? — Нысэм игущыIэмэ апымылъэу, Мирэ джыри зэ пчъэм еIункIыгъ, етIанэ шъхьангъупчъэ апчым ерагъэу пхырыплъызэ къыпидзэжьыгъ, — арэп зы остыгъэ гори хэгъэнагъэпи.

— Хьау, ащ фэдэ гугъу къышIыгъэп, ныо сымаджэм тыда зыдэкIонэу ышIэрэри, — Мае игуащэ зыфэIачъэ-лъачъэрэр къыгурымыIоу, нэбэ-набэу къыIуплъыхьагъ, — мам, тэрэзэу укъэгущыIэмэ хъущтба, къэхъугъэр сыда?

— Къэхъугъэр сэшIа сэ?! — Мирэ къыхэкуукIыгъ,— тыгъуасэ ылъакъо тетэу сиунэ икIыжьыгъэ шъузыр непэ тыдэ хъугъа?!

Гуащэм игущыIэхэм ямэхьанэн ылъэкIыщтыр джы къыгурыIогъэ къодыеу, Майи щтагъэу зиплъыхьагъ.

— А мам, сыхьатыр бгъум ыныкъо къодый, кIымафэ пчэдыжь, мэчъыеу илъыми пшIэрэп, ищагу къэтчъыхьэу тыдэтэу къылъэгъумэ, ежьыри къэдгъэщтэн.

Нысэм ащ фэдиз къеIофэ, Мирэ шъхьангъупчъэ апчыр къыхигъэуцукIыгъ ыкIи унэ кIоцIым зэрипльыхьагъэм тетэу ыбгъэ етхъожьи, ерагъэу къыIуагъ.

— А нынэ, шIэхэу кIалэм къедж...

Ыкъо къэкIофэ емыжэу, Мирэ унэм ихьагъ. Хьакубгъур джыри учъылыжьыгъэп, щай ныкъоишъури джау Iанэм тет, пхъэ пIэкIор зэгъэзэфагъэу шъхьангъупчъэм кIэрытым илъ шъхьантэ лъагэхэм ахэгъэкIагъэу Гощэдахэ щыс. Мирэ Iупчъапчъэзэ шъузым ечъалIи ынэгушъо телъагъ, ау кIышъо чъыIэу зынэсыгъэм зы лыпцIи къыщыхъыягъэп… Гощэдахэ ынапIэхэр зэрэзэтехыгъагъэх, ыпсэ хэмыкIызэ бзэхьашхо горэм ыгу зэришхыгъэр къыхэщэу, гухэкI нэплъэгъур ынэкухэм къатенагъ. Чэщ кIыхьэр икIэу, тыгъэм ылъэпс шIэтхэр иунэ нэкI кьеуцофэхэкIэ ышIуабэ шIэщтыгъэм фэдэу, инэплъэгъу шъхьангъупчъэмкIэ гъэзэгъагъэ, ау ылъэгъунэу зэжэгъэ нэфылъэм ычIыпIэ хьадэгъур къыфэкIуагъ.

Мирэ кIигъэпцIыикIынышъ, ымакъэ къызэрихьэу куонэу фэягъ, ау зиIэжагъ. Нэпсымрэ гукIаемрэ атхьалэзэ, хьадэр цIыкIу-цIыкIоу ыгъэгъолъыгъ, ыIапкъ-лъэпкъхэр занкIэ ышIыжьыгъэх, ынэку дыижьыгъэхэм джыри зэ акIэплъэжьи, ынапIэхэр къырыгъэплIыхыжьыгъэх. Мыщ дэжьым конверт зэтеуплIэнкIагъэхэу джэхашъом телъхэр къылъэгъугъэх. Мирэ еIабэхи тхылъыпIэ фыжьхэм атетым емыплъэу, зэрэзэкIоцIылъхэу иджыбэ рилъхьагъэх.

...Гощэдахэ ышъо сабый хидзэгъэ къодыеу, ишъхьэгъусэ игъонэмысэу идунай ыхъожьыгъагъ. Джащыгъум ежьыркIэ чIыгуи уашъуи зэхэтэкъожьыгъагъэх. Шъузынэу игъо имыфэзэ шъузабэ хъугъэ бзылъфыгъэ ныбжьыкIэм ыпсэ шъхьэгъусэм зылъикъудыигъагъ, ау ыгу чIэгъ, ежьым ижькыхьащэ къыдежьыужьэу къыщыблэгъэ гъашIэм ихьатыркIэ къэнагъ. Гощэдахэ бзылъфыгъэ насып иIэнэу мыхъугъэми, ны зэхашIэкIэ баигъэ. ИкIэлэ закъоу Заур «Тхьэм ихьакI» зыфаIорэм фэдэу, цIыф IэшIоу, гукIэгъушхо хэлъэу, янэ шIулъэгъу гъунэнчъэу къыфыриIэм ымыгъэсэхъуджагъэу, егъэлыягъэу цIыфышIоу къэтэджыгъ. Ау «тхьамыкIэу зыIотэжьыгъэ щыIэп» зэраIоу, Гощэдахэ ищылэныгъэ зэрэщытэу зылъэгу чIэгъ зычIиубгъогъэ лъфыгъэ закъори джы хьадэгъу чъыIэм жьалымэу IэкIитхъыгъ. Нысэщэ джэгум хэтхэу, машинэ псынкIэхэм яээутэкI кIалэр хэкIодагъ. А мафэм къыщегъэжьагъэу, лIагъэу амыгъэтIылъыжьыгъэм фэдэу, Гощэдахэ дунаим къытенагъ. Лъфыгъэ гупсэм инэпэ-Iуплъэу инэплъэгъу кIэзызыжьыгъэм ыцIэ тхьарыIом фэдэу ыIупэ телъыгъ. ЫшIошъ ыгъэхъунэу фэягъэп ышъорэ ылъырэ Тхьэм къафыкIишIыкIыгъэ тын лъапIэм игукъытео къэуцупэгъэныр. Гощэдахэ иакъылкIэ къыгурыIощтыгъэ ныбжьи зэкIэмыкIожьыщт бэлахьэр ыкIоцI къызэрипшыхьагъэр, «лъфыгъэм ичъылэ хэплъагъэм къыгъэшIэнэу къэнагъэм ышхырэм ынэпс дишхыжьызэ къыхьыщт» аIо. Гощэдахи ны зэхашIэу зэIызычырэр лъфыгъэм ихьадэгъу дэкIодыжьыгъэп, тIэкIу шIэ къэс, зыщырымыгъэгъупшэу, адэбз узым фэдэу, ыкIоцI ришхыкIыщтыгъэ...

Мирэ гъунэгъу шъузым лъэш дэдэу ыгу фэузыщтыгъ, ау сыд гущэ фишIэныя. Арэу щытми, зэрилъэкIэу ынаIэ тетыгъ: имыхьамелэ хиныгъэп, къэгъойщэягъэмэ къыпекIокIыгъ, ежь имызакъоу, иныси ГощэдахэкIэ хъупхъагъэ. Ахэр ары мыхъугъагъэхэмэ, Гощэдахэ ищылэныгъэ бэкIэ нахь къин хъущтыгъэ. Джы непэ ежьыри игупсэхэм акIэлъыкIожьыгъ...

Гощэдахэ загъэтIылъыгъэм тхьамафэ тешIагъ... Шъузэбэ тхьамыкIэм къырыкIуагъэм Мирэ бэрэ егупшысыщтыгъ. Мафэ горэм, джащ фэдэу бзылъфыгъэ насыпынчъэм ыщэчынэу хъугъэр икIэрыкIэу ыгу щызэпэкIэкIыжьызэ, конвертэу иджыбэ рилъхьэгъагъэхэр ыгу къэкIыжьыгъэх. Гощэдахэ ыпсэ зыщыхэкIыгъэ мафэм ежь Мирэ щыгъыгъэ халатыр пылъапIэм къыпипхъотыгъ, тхылъыпIэ зэтеуплIэнкIагъэхэр къызэкIоцIихххи тхыгъэм зеджэм, ылъэкIапIэхэр къэушъэбыгъэх. Зызэригъэкъущтым IэкIыбкIэ лъыхъузэ дэпкъым нэси, хэгурымыкIызэ зэхэтIысхьагъ. Джэхэшъо пцIанэм зэрэтесыри къымышIэу, Мирэ тхьапиблыр зырызэу къызэригъэтIылъэкIызэ яджагъ.

Апэрэ письмэр

«**Си Заур,** спсэ зикъурмэн, сэшIэ мы тхыгъэхэм ныбжьи джэуап къызэракIэлъымыкIожьыщтыр. АлахьталэмI арэу псынкIэу усIихыжьыныр сшIэгъахэп. Дунаим укъыздэтхэзэ къыоcIонэу зигъо симыфагъэхэр тхьапэм тестхэхэмэ, мы сыгу тезылыгъукIырэ узыр тIэкIу нахь хэжъукIынкIи мэхъу...

...Унагъо сызехьэм макIэп сыныбжьыгъэр, ау уятэ сэрыслъэгъугъэм тетэу, илъэс щэкIым нэс сызэрэщысыгъэр зэрэмыхьаулыягъэр къызгурыIогъагъ. Непэ фэдэу къэсэшIэжьы гумэкIи, гушIуагъуи зэхэтхэу лэгъунэм сызэритIысэр.

(ИкIэух я 6-рэ нэкIуб. ит).

Литературнэ нэкIубгъу

КЪАТ Теуцожь

ШЪОУ

Iотэжь

Гъэтхэ маз, дунаим идэхэгъу. Мэзэ зэкIэлъыкIохэм дэй ахэмытыми, къэгъагъэр зэкIэ емыгъэзыгъэу къызыщызэIукIырэ лъэхъаныр анахь дах. Мэзи, губгъуи, къуаджи къэгъагъымэ IэшIум зэлъиштагъ. ПкIышъхьэ-мышъхьэ чъыгхэм игъорыгъоу къэгъагъэкIэ зафэпагъ. Нахь гуIэрэ къыцэ чъыг лъэпкъхэм ауж бэкIэ зыкъырагъэнагъэп чэрэзхэми, къыпцIэхэми зыкъагъэкIэрэкIагъ. ЗэкIэмэ ауж зыкъизыгъэнэрэ акацэм зышIошIыжьэу, зыми фэмыдэ къэгъэгъэ зэхэблэгъэ IукIыхьашхохэр къыпыблэблыхэу зэфэдэкIэ къуаджэм къыдэуцуагъ. Зыми хэмыкIокIэщт мэ IэшIу кIочIэшхомкIэ шъабэу зэкIэми къятэ. Ар къагурыIуагъэу бжьэ мышъхьахыжьыхэрэр япчIыгъэхэу шъоупхъэр зэбгырахышъ, шъхьадж иматэ дехьэ. Бжьэ мэкъэ гохьымрэ къэгъэгъэмэ IэшIумрэ къуаджэм шъхьарыт, зэхэкIухьажьыгъэу. Мэ IэшIум гур къыгъэщэлэбалэу, зэр-мырэу, пфимыкъужькIэ узэрещэ.

— Мыгъатхэ зи къыIорэп синыбджэгъум, шъоур къызысфаригъэхьырэ лъэхъаныр блэкIыгъ, — ежь-ежьырэу зэреIожьы жъоныгъокIэ мазэм кIащыгъэ шъоур зикIэсэ ГъукIэшъао. — Хэти къыгъэкIон тхьамыкIэм, шъузи кIали зимыIэм? КIо, кIал, балоныр шти. Сэ узэрэзгъэкIуагъэри зыщымыгъэгъупш. Тыжэ Iулэлызэ шъоур зэбгырахыжьыщт.

Жьы мэ IэшIум зэрилъасэу хэлъэтыкIызэ, балоныр ыблыгучIэу хэбзаемэ, зыIубзыихьажьызэ къэсыжьыфэкIэ зызэригъэшхэкIыщтыр игушIуагъоу къулэджэ нэпкъым тет бжьахъом иунэ фиузэнкIыгъ. ЛъапцIэми ылъэгу чIэгъэу лыргъужъ хъужьыгъэр цокъэ лъэгум фэдэу пытэмкIэ хъоо-пщаоу гъогу убагъэм пани къури къызэхимышIэу тхъэжьэу рэчъэ.

Къогъупэу къоджэшхом зыкъомыхьагъэ къыгъэнагъэпышъ, чэщым аIофтагъэми зыдэкIощтым щыгъуаз. Акэцэ къутамэу мэ IэшIур къызпихырэ къэгъагъэхэр зыпизхэм ыIупс къафечъагъэми зещыIэ, шъоум зэрэщышхэщтыр къыдэуаешъ. Тыдэ кIоми ыуж имыкIырэ хьэпаниери ыкIэ ыгъэсысэу ыуж къилъэдагъ. Чъэмэ мачъэ, къэуцумэ къэуцу, ышIэрэр зэкIэ кIешIыкIыжьы. Ари мэгушIопсы зыгорэ къызэрэIуфэщтыр къышIагъэу. Ошэкургъэцохъо бзыу пэкIыхьэ къолэн дахэхэр ошъогум хэIулIэгъэхэ папкIэхэу, атамэхэр зэкIэкIэщыгъэхэу, мысысыхэу итых. Бжьэ хъурэе цIыкIухэу, къэгъэгъэ мэIухэу ерагъэу быбыжьхэрэм къяшакIохэшъ, щэм фэдэу зыкъырадзыхышъ апхъуатэх, псынкIэу адырхэшъ, фэшъхьафхэм къатебанэх.

— Лажьэ зимыIэ бжьэ цIыкIухэм ауж шъуикI, — фэмыщыIэу яцIацIэ, дунэе дахэр зэIызыгъэхьэрэ бжьэтыгъухэм.

Бзыу къолэнхэр хъоих, замыгъэсысэу огум иIулIагъэх. ЗызыгъэшхэкIыхэрэр нэпкъ дысым янабгъоу хэтхэм арыпшыхьажьхэти ячIыпIэхэм кIэу бжьэшхохэр къиуцощтыгъэх ошъогум кIэшIагъэхэу. ЗэфэдэкIэ нэпкъышхор зэрэгъонэсанэр ишыхьатыгъ ошэкургъэцуахъохэм гъунэ зэрямыIэр.

КъызыдэкIогъэ щагушхом къамылышъхьэ унэ тегъэпсыхьэгъитIу дэтыгъ, зы чэу пытэшIу азыфагоу. Чэум къэлэпчъэжъыем ычIыпIэ шъхьапырыкIыпIэ хэтыгъ. Акэцэ чъыгышхоу мэ IэшIур къызпилъэсыкIырэм ычIэгъ пIэ фыжьыбзэ зэIэхыгъэм хэлъыгъ лIы сымэджэ тхьэпэф одыр. КIэлъын-техъон чэсэихэм къахэтIысхьагъ лIыжъыр шъоухьэ кIалэр къызелъэгъум. Апчыр зыгуиубыти сэлам рихыгъ, имуради риIуагъ.

— Къеблагъ, сикIэлэхъужъ, уятэ сызэрэщылъым щыгъуазэмэ къэкIощтыгъ, зэрэкIэсщэу фэсхьы сихабзэщтыгъэми, IэнтIрахъоу сыхиIулIагъ мызэгъогум. Шъоум нахь шIуIуи тефэ уятэ, лIымэ ялыем. Бэрэ ишIуагъэ къысэкIыгъ ылъэкI зэхъум. БэгъашIэ ышIынэу Тхьэм сызэрэфелъэIугъэр сфеIожь. Ныор зысэухым скIэлъэныкъо гозыгъ, бэу сыкъыгулIыгъ. Сыбыр къинэу щыслъэгъугъэри сщигъэгъупшагъ. Iыгъынэу укъызынэжьыкIэ сыдым уриосэжь? Хьэжъ папкIэу къыобгъукIохэу укъэнэжьыщт. ШIоу пшIагъэр зэкIэ зэмышIэгъукIэ зэрэкIодыжьыщтыр. Арэп Iофыр, хьылъэр псапэ пшIэныр ары. ШIури псапэри зэгъусэх, шIур зыфэпшIагъэмкIэ гуапэ мыхъуми псапэ мэхъу, хьадрыхэ хьатыркIэ къыпфигъэзэжьыщт. Псапэми шIуми гъунэ яIэп, тIури пшIэн фай, зэхэдз умышIэу. Уятэ къыуимыIоу щытэп, тишэни зэтефэу тиакъылкIи тызэпэблагъэшъ, игугъу къыпфэсэшIы, тэ тызэрыт ныбжьым узиуцокIэ угу къэкIыжьынэу. ЗищыкIагъэмкIэ гъэсэпэтхыдэр кIочIэшху.

Май шъоур уз пчъагъэмэ яIэзэгъу. Сибжьэхэр чаных, яшъоуи дэгъу, бжьэшхыхэм яегъэшхо къысэкIы, къагъанэрэп зыпари. Къукъукъоу хьаблэм шхончыкIэ уоу удэтына? Шъоур дыджы къэзышIырэр гущыIэ дыджыр ары. ЦIыф бзаджэр макIэп, ягущыIэ зыIумылъхьажьэу, джахэр арых шъоури къызэIызгъахьэхэрэр. Мэшэлахь — шыкурым ычIыпIэкIэ, «модэ мы Iэежъым Сыбыр къикIыжьыгъэу дунаир ыдырынэу ыуж зэритыр» аIозэ къыуаутэкIмэ, сыд шъоу IэшIуа кIэпщыщтыр? IэшIуми мыIэшIуми уятэ Iугъакl, сишъау. ЦIыфхэм ажэ пкудэн плъэкIыщтэп. УимыщыкIэгъэ бащэ къыптеспчъагъ.

— Шъоум нахь IэшIур ошIа, типхъорэлъфыр?

— Сымышlэ хъуна? ДжэекIэ гъэжъагъэр арыба?

— Хьау!

— Адэ сыда шъоупс-джэякI зыкIаIорэр. Ащыгъум сянэ шъоупс-джэякIэу лыщыпс сшIыгъэшъ, шъозгъэшхыщт зыкIиIо зэпытырэр?

— Шъоупсыми, джэякIэми анахь IэшIур гущыIэр ары. ГущыIэ IэшIур пстэуми апшъ, ащ нахь IэшIу хъужьырэп. ГущыIэр псэхэх ыкIи псэ гъэхъужь. Щэнаутыми, Iэзэгъу уцыми анахь лъэш.

Плъэгъурэба уянэшым рашIагъэр? ТхьамыкIэ зандэр хьылъэу къэсымэджагъэти ыгу кIоди гъолъыгъэ. Зыкъимышlэжьыхэу къызхэмышхъожьыхэ зэхъум иныбджэгъу куп зэхахьи сымэджаплъэ фэкIуагъ, ежь лIышхор хэупцIэжьыгъэу пIэм хэлъ ыгу кIодыгъэу. Ахърэт мафэм къыфаIэтыжьыщт псэпэ-гунэхьэ шIагъэхэр зэхафыжьых. Псапэр нахьыбэу ягъэ фэшъхьаф къэжъугъэкIуагъэп!

ХэпшIыкIэу сымаджэр къэнэшхъэигъ, ыгу къэкIодыпагъэу. Бырсыр къэзышIыгъэр афэIасэрэп.

— Къозэу паштыкъ, къозэу щыпIэтIракъ, къозэу щындыкъ ишъыщт, — ыIозэ къозэоу щыIэр зэкIэ къытырипчъи къежьэжьыгъэх.

Зыгу ыгъэкIодыгъэм тхьамафэ ымыкъудыижьэу зэриIуагъэу къозэу ишъыгъ.

— КъэтIыс, сикIал, уиапчи гъэуцу, зи зыдэкIон щыIэпышъ. Непэ уятэ уричIыпIэшъ, шъхьэихэу сыкъыбдэгущыIэ. ГущыIэ лъэшым имэхьанэ кIэхьэгъуай. ЗыдэгущыIэрэр ыгу зэрэрихьырэм ишыхьатыгъ ыбзэ къызэритIэтагъэр щыIэнигъэ хьылъэ зыпэкIэкIыгъэ лIым. Сыбыр икъупшъхьэ-лъашъхьэхэр къыримынэхэу икъуаджэ гъэхэшъ, кIымафэрэ фабэх, гъэмафэрэ чъыIэтагъэх. Яхъулъфыгъэхэр нэгуплъышъхьэх, хьалэлых, лIыбланэх, Кавказ исхэм яхьыщырых. Ахэр мыхъугъэмэ тикъупшъхьэ-лъашъхьэхэр къинэщтыгъэх. Ябзылъфыгъэхэри нэгушъхьэплъ лъэгъупхъэх, къафанэрэ щыIэп, яхъулъфыгъэхэм адырагъаштэ. Ахэм ямыхьамелэ бэрэ къытIуфагъ, алъэ къытырагъэуцожьыгъэхэри ахэтыти шъузыкIэ аштагъэх. КIэлабэхэри афагъотыхи, къуаджэм къызыдащэжьыгъэхэу дэсых. Апсэ къагъэнагъ, ащыщ хъугъэх. Фэшъхьаф цIыф лъэпкъыхэу ращыгъагъэхэри, урыскъыридзи, къэхъущтым ублэкIын зэрэмылъэкIыщтым къезэгъыгъахэм шъхьарыхьагъэх ушъыякIохэр. Анахь жашIом къыригъажьи, къыпызгъащэхэрэм хъун закIэу лъагъэкIуатэзэ, нахьышIум щагъэгугъыгъэ лIым дэхэкIаеу зыкъырагъэшIэжьыгъ. Езгъэзыхыжьыгъэпагъэм къыдырагъэгъэзыежьи, IугушIукIэу зыкъызэблихъугъ, зы нэбгырэкIэ ипкъыгъо-лэгъухэм ыгукIэ къахэуцожьыгъ. КIэлэгъум къэбаркIэ хэзэрэщэжьыгъэх. ЦIыфыр гугъэм щегъаIэти агъэгугъагъ. Гугъэр кIочIэшхоба?

— Угу теIункIэжь! УлIыба, бадзэ къыоцакъэмэ угъэу, гъунэм унэсыгъэпи джыри. Сымаджэу гъолъырэр къэмытэджыжьыщтыгъэмэ дунаим зи къытенэжьыныепкIэ къаухи, агъэIэсагъэу гугъэхэзэ, тхьауегъэун, зэпэшэу утэджыжьынкIэ къаухи къежьэжьыгъэх.

Пчъэм къызынэсхэм Лъэкъозандэ къыхищи фэмыщыIэу къыпчъыгъ:

— Шъуиакъыл шъуежьба? Сыд мы лIы тхьамыкIэр зыкIэжъугъапцIэрэр? Къэжъугъэшlагъэм пхэнджэу шъопсэу, шъопсалъэ. Хьадэ чIэмылъхь мы щылъыр! Непэ-неущ пIалъэр! ПцIыхэр фэшъуусыгъэх шъузэхэтIысхьи. Тежъугъэнэжьыщт. Хьарзынэба къин ымылъэгъужьэу дунай шъхьаIэм ыгъэзэжьымэ. ТIури зы, къозэу паштыкъ ишъыщт мыр! ШъуишIуагъэ къэшъогъакIо шъушIошIызэ, гъэшIэным шъуикъызэрэнигъэсыжьыгъэр шIонасыпыгъэти, нахьыкIэхэм ариIорэ гъэсэпэтхыдэр насыпкIэ ылъытэщтыгъ. Дунай дахэм Тхьэм къызэрэхихьажьыгъэр инасыпыгъ. Щытхъушхо зыпылъ лIы къэшъокIошхощтыгъэу, Iанэм дэпкIаемэ, щыпс лагъэр римыкIутэу лъэпэчIасэ къыщешIэщтыгъэм икъэбар зэкIэ къабыл закIэу къыщигъэхъоу ятэ ащигъэгъозагъ. Джы игуапэу лIым къыIорэр зэкIэ пкъырыхьэщтыгъэми, къыриIо шIоигъом ыгузэгу нэсынкIэ зэрэпэчыжьэр нэфагъэ. ЛIы кIыхьэшхо нашхъом, ыIэ одхэр пIэтедзэ фыжьым ыкIыIу къышIыгъэх, зэIэбэкIи ишъхьантэ къыкIэIагъ. ЫплIэIу къыIэти пхъэ пIэкIорым ынатIэ гупсэфэу зыригъэкъугъ.

— Сынэсыгъэп джыри уянэш зандэм иIукIыжьыгъо. ТхьэмкIи шыкурба, нэфылъэ дахи къыситыгъ непэ, ащ ишIушIэ IэшIэх. Шыкур пIо зэпытын фай. Джащ фэд укъыIонтIэнышъ, укъызэригъэтIылъыщтыри псынкIэ дэд. Гъунэнчъ иамал, ыIорэм псэхэхыри блэкIырэп. Сабый быдзашъохэу янэ зыпсэ хихыгъэхэм, Тхьэм щыIэкIэшIу къареты. ТхьамыкIэр бай ешIы, баири тхьамыкIэ ешIы. Мылъкур осэпсыба, тыгъэр къыкъокIмэ текIыжьы.

— Сыбыр осышхом сыдэущтэу цIыфхэр щыпсэухэра? ЧъыIэшхом ыгъэщтыхэрэба?

— Унэ фабэхэм арысых. Чъыгышхо иупкIыгъэ зэшIогъэтIысхьагъэхэм ахэшIыкIыхэу Сыбыр щыщхэри яшъхьэгъусэхэу къагъэзэжьыгъ. ШъхьэегъэзыпIэу лIэшIэгъу плIанэм яIагъэх, япIэшъхьагъи зэу, алъыхэри зэхэкIухьагъэхэу сабый дышъэхэмкIэ къагъэзэжьыгъ. Лъы зэхэкIухьэр дэгъу, сишъау, цIыф пытэ дахэхэр къахэкIых. Сэ синасып къыхьыгъэп. Илъэс тIокIырэ тфырэ хьапсым ыуж тфырытфэу джыри пшIы спышIэгъагъ. ЗэкIэмкIи щэкIырэ тфырэ стелъыгъ. Тхьэр къыддеIи лажьэу къыттыралъхьагъэр тырихыгъ, тпсэ къыгъэнагъ. Тигъусагъэхэу къинагъэхэри макIэп, IэнатIэхэр щызыгъотыгъэхэри къахэкIыгъэх.

Сыбыр Iуашъхьэ къэплъэгъугъа, удхэм зэIукIэ щашIэу.

— Сыбыр Iуашъхьэу итыр къэпчъыгъуай, сэри слъэгъугъэр макIэп, ау уд атеслъэгъуагъэп.

— Адэ сыда тигъунэгъу ныо удыр онджэкъымкIэ ебыбыкIышъ, Сыбыр Iуашъхьэ уд зэIукIэм быбэу аIора?!

— Ныо тхьамыкIэр быбына, лъэсэу псыунэм нэсмэ инасып. ЦIыфхэм къыппамыIухьан щыIэп — уди уашIыщт, мэлэIичи уагъэхъущт, зэ уагъэбыбыщт, зэ джынэ джэгум ухащэщт. ЦIыф цIыкIум къыуимыIолIэн щыIэп, зэблэни къэхъугъэп.

— Удхэр шъуилъэхъан щыIагъэха?

— Джыри щыIэхэба, къыоплъымэ угу илъыр къэзышIэрэр арыба удыр. ПкIэнчъэу цIыф Iушхэм «ууда» аIоти яупчIыщтыгъэха? ЦIыф Iушыр

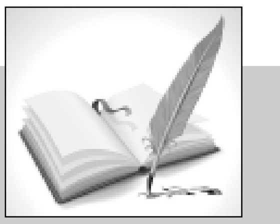

Литературнэ нэкIубгъу

ары удыр. Фэшъхьаф цIыфхэм яакъыл шъхьадафы ахэм.

— Уд щырхэри мэхъуха?

— Ахэм якIалэхэр арыба уд щырхэр. Янэрэ-ятэрэ яшэн мафэм зэ къахэфэ ялъфыгъэхэм аIуагъэба? Ахэми щорэхэр ахэтых, зэкIэ уд зэкIэнха? Сэнаущ горэ хэмылъэу Тхьэм зи къыгъэхъурэп, бэу зыхэлъым удыкIэ еджэх. Зыми фэмысэнаущыр хьадрыхэ кIожьырэп.

КIэлэ Iуш, IупкIэм гущыIэгъу зэрэфэхъугъэм рыкIэмыгъожьыгъэ лIы сэкъатыр рырэзагъ мэфэ фабэр зэрэрищыгъэм.

— Ары, сикIал, гукIэгъушIэу Тыкъэзгъэшiыгъэм къыуишIэщтыр бэ, къыпфишIэщтыри ащ нахьыбэжь. ЦIыфым ынэтIэгу итхагъэу а пстэури къегъэхъу. Угу бгъэкIоды хъущтэп, угугъэн фае. Бэрэ укъысэлъэIумэ зэхэсэхы еIошъ, уемызэщ!

— Бзакохэри зэхеха?

— Зэхехы зэкIэ. Ахэри агукIэ елъэIух. Бзако, мыбзако иIэп, угукIэ пшIошъ хъун фай. Чэрэз мыIэрысэ къыпыкIэрэп, шъхьадж илъэпкъ къегъотыжьы.

Узыфэе цIыфыр хьапсым чIэбгъотэщт, нэпх зыхэлъи, удым фэдэу Iуши, къэхъущткъэшIэщтхэм ащыгъуази, узыумэхъыни, пшъхьэ уфимытэу зыфаер зэкIэ озыгъэшIэни, къыозышIэни, лIышхо дэдэхэр чIэфэх, лажьэ зимыIэр нахьыб, е аубыгъэх, е хабзэм екIугъэхэп, е мыхъун аIэкIэшIагъ шэйтан бзаджэм хигъэукъохи. Ахэри Тхьэ Iофых, егъэлыегъащэу къыошIушIагъэ зыхъукIэ, цIыфхэм уаштэщтэп, уакъыхэщыщт, хьапси уашIыщт, цIыфым къыпфимышIэни, къыуимышIэни щыIэп, сишъау. Иблыс къэущымэ хэпщыхьажьыгъ, уинасыпмэ мэлэIичыр фырикъун.

Дунаим ыгъунэ зи нэсыгъэп, гъунэнчъэм таущтэу унэсына? ГъучI цуакъэ пщыгъыми блэжьэн унэмысызэ.

ЦIыф хьагъу-шъугъум иблысыр кIоцIысышъ, амал иIэу ыпэ уригъэшъыщтэп. ЫлъэкIымэ иягъэ къыуигъэкIыщт. Хьапсыми учIигъэтIысхьащт.

Тхьэм ынэшIу къыпщифэни, ынае къыпщифэни ылъэкIыщт, ынэшIу къыпщыфэмэ уинасып, къыпщымыфэмэ хэпщыхьажьыгъ. ЗэраIощтыр джыри кIэухым пэчыжьэми, кIалэр къызфэкIуагъэр фэзыгъэцакIэ зышIоигъом зэрэкIожьын фаер къыфыхигъэпсынэу игъо имыфэзэ, хэкIорыкIэу инысэ нахьыжъ зэунэкъощхэм яхьэсэтх тет чэу шIыхьэгъакIэм фиузэнкIыгъэу ылъэгъугъ. Ащ шъхьаныгъупчъэмкIэ гъунэ зэрэлъифырэр яунэкъощхэм ящагу дэхъухьэрэм пщыкъо сэкъатэу пIэм хэлъым бэшIагъэу гу лъитэгъагъ. ШIоу зэхэлъ нысэ къоечIэешхом ыпэ укъифэныр зыгубжыкIэ щынэгъуагъэ. Дунаим тырилъагъо мыхъущтыгъэр инысэгъу нахьыкIэу, чылэм щыпхъоу Iэпс-лъэпсэу, цIыф мэкIэ цIыкIоу, нэшхъо фыжьыбзэу, гушIубзыур ары. КIэлэегъэджэ гъэсэныгъэ зиIэ бзылъфыгъэр рэхьатыгъ, щытхъу пылъэу кIалэхэр ригъаджэщтыгъэх. Нысэ нахьыжъым нахьыкIэр зилъэгъукIэ къызэкIанэти, быгъу губжыгъэу ынэ лъы къытелъадэщтыгъ, ылъэкIымэ ылIынэу. Елъэн ыIомэ чэу шIыхьэгъакIэр лъагэ. УныбжьыкIэни, уодыни фай. Модрэр къо гъэшхагъэу зэкIоцIэтхъы, узынэбгырэ-тIукIэ пIэжэнэу щытэп. Зэрэчъэрэм тетэу пчэгъу шъхьапитIу ыубыти екууагъ:

— Хьарзэм фэдэу уесы, моу къысэкIуалIи зэ!

— Сыд узыгъэгумэкIырэр, синысэгъу нахьыжъ дэхэшху, — кIыригъэщызэ гущыIэ дахэм шъхьамысырэр шъабэу къекIолIагъ.

— Чэмэхъожъым хэкIыгъ узэIыстхъыщт, икъущт къинэу сэбгъэлъэгъугъэр!

— Озгъэлъэгъугъэр къэсшIэжьырэп, ау чэмахъор IэнэтIэ дэеп. Жьы къэбзэ гъэшIэгъоным ухэтыщт, хьайуан хьалэлхэу щэкIэ цIыфым къыкIаIэхэрэм уахэтэу. Уай-уаеу нарт Саусырыкъуи нарт ячэмэхъожъ зыхэкIыгъэр, синысэгъу гупс.

— Уяти ощ фэдэу Iиманцызыгъ, дэгу масикъэ мэхъаджэщтыгъ.

— Дэгъуба дэгур, жъалымэгъэ-Iэягъэу цIыфхэм раIорэр зэхихыщтэп. Сичэм гъуим къыхэунагъ, тыгъужъым ебгъэшхыгъ е чэмэхъуапкIэр рахъоныжьмэ къаIуплъыхьэщтыгъ нэбэ-набэу.

— Уятэ нэмаз ышIыщтыгъэп! Щай плъыжь ыIозэ станицэ шхапIэм чIэтIысхьэти сэнэ плъыжьым ешъощтыгъ.

— Ощхышхом хэтэу чэм Iэхъогъум пэтыр сыдрэ нэмазлыкъ зытеуцощтыгъэр? Сэнэ тIэкIум ехъумпIыкIи къегооныя, уаем ыгъэшъугъэр, нартыжъхэм сэнэшъо зэнэкъокъу ашIыщтыгъ.

— Ощ фэдэ лъэкъо псыгъо удыгъ уяти!

— Сятэ сыфэдэмэ насыпыгъэба, пхъур ятэ фэдэмэ насыпышIу аIо, арынкIи хъун сызыкIэрэхьатыр.

— КIэлэегъаджэ ухъуна о? Къесэлъэшъохыжь ощ фэдэ кIэлэегъаджэр!

— Шъхьапхъэхэр мэкъу Iатэм имыщыкIэгъэжьхэ хъумэ къыралъэшъохыжьых.

— Унэхэр мэцIыух. Угу илъымрэ къапIомрэ зэфэшъхьафых!

— Сынэхэр мэцIыухэмэ джыри спсэ пыт, сишIугъу! Дэир мыцIыужьыхэ зыхъукIэ, кIэухым фэкIо.

— УилIи уикIалэхэри бзэджэрылъфых ощ фэдэхэу.

— Сэ сфэмыдэхэу тыдэ кIонха къэслъфыгъэхэмрэ къэсэзыгъэлъфыгъэхэмрэ? КъысэмыдэIун кIалэ къэслъфыгъэп. Яти ынапэкIи ыгукIи сэщ фэдэ хъужьыгъэ.

— Хьабли, чыли бзэгукIэ уахэт, сяогъэуджэгъу!

— Бзэгум лъакъо кIэтэп сахэтынэу. СлъакъохэмкIэ сызэрахэтыр. Бзэгу IэшIум сахещэ сакъыхещыжьы.

— Мы пщыкъо тхьамыкIэу, зыIэкIэмыкIыжьыщтым ыIыгъэу, сызлъэхэмыхьэрэм ихьатыр мыхъумэ узэIыстхъыщтыгъ, таучэжъ!

— IэпымыкIыжьыщтри, ыпэ хъущтыри Тхьэ Iоф нахькIэ, ухэтэп зыкIи, сымаджэр къанэу, сымэджэпэсыр лIэуи мэхъу.

— Къозэу паштыкъ уешъ!

— Кушъэ зыфашIыгъэу, бэн зыфамышIыжьын къэхъугъэп.

— Масилэ кIоцIыкIы охъу.

— Сэхъу. Ау о оукъэбзыжь!

— УсыукIыщт хьитIумэ азыфагу къикIыгъ.

— Хьэр псэушъхьэ шIагъоба? Анахь икIэсэ лэжьыгъэм адыгэр хьэкIэ еджагъ. Сянэрэ сятэрэ апай сыукIыщтмэ дэгъуба! Нысэ къопцIэ нэшхо-пэшхом зимышIэжьэу ышъхьац рицунтхъыкIэу ыублагъ, иIоф къызэримыкIыгъэм зэрифэкIыгъэу. ШъхьапырыкIыпIэм къылъыхъоу къыкIиIагъ, инысэгъу нахьыкIэ ылыцI зыхигъэнэнэу. Джынэуз хъугъакIэм фэдэр, гуIащи шъхьапырыкIыпIэм ичъыгээ пхъэмбгъу блэбэкъукIыгъ. Фитыгъуаджэу теуцуапIэм лъэгуанджэкIэ еутэкIи ихьамдырыр къытыриутыгъ кIакъ макъэр пигъэIукIэу, ыпсэ хигъэIэжьыгъэу кIыфыбзэ къэхъуи, бзылъфыгъэ ебгэшхор кIэнтIэргъоеу къытыридзагъ. Ащ тефэу къыдэхьажьыгъэ ыкъошхо сымаджэу чэсэим хэлъыр къеджагъ:

— А, кIал, уянэ зы мыгъуагъэ горэ къыщышIыгъ, унэм ихьажь.

КIэлэ мыджырышхор гуIэзэ янэ шъхьэрылъэдагъ.

— Удмэ япхъу къыстекIуагъ, — зэпимыгъэоу къыкIиIотыкIыжьызэ, ышъхьац адыипцI IитIумкIи ричыжьыщтыгъ.

«Удмэ япхъу» гуIэзэ шъхьапырыкIыпIэм къышъхьапырыкIыгъ.

— Къэубыт, сикIал, ыIуи, — Iэ зэкIадзэ ашIи зылъакъо зыгъэфыкъожьыгъэр тырагъэтIысхьи унэшхом рахьыжьагъ.

ЗэкIэ зылъэгъугъэ шъоухьымрэ Сыбыр сэкъатэу къикIыжьыгъэмрэ язакъоу щагушхом къыщызэфэнагъэх. Сымаджэр ылъэгъугъэм къырифыжьагъэу, зэпытхъэу, ынэпси къыкIифэу, пскэ гъушъэм ригъэзыгъ. Шъоухьым псынкIэу гу лъити, псынабжъэм тет псы щалъэм тасыр къычIигъэбыгъ, лIы сэкъатым зырешъухэ уж къыупсэлъыгъ:

— Джары типхъорэлъфыр, шъоур дыджы къэзышIырэр нахькIэ, бжьэ хьалэлхэм лажьэ яIэп. Уиапч изы фэшIи фахь уятэ. Плъэгъугъэм игугъу фэмышIмэ нахьышIу, ащи ипсауныгъэ зэтетыжьэп.

Бзылъфыгъэ нашхъом игущыIэхэр къыгурымыIогъапэхэми, зэрэцIыфышIур, зэрэIушыр къызэхишIагъэу хьаблэ быр-сырыр къыбгыни, шъоу балоныр ыблыгоу ятэ иунэ къыфиузэнкIыжьыгъ. Зи зыIумыфэгъэ хьэпаныери ыпэ къелэлэхэу ыуж къихьажьыгъ.

ГЪУКIЭЛI Нурбый

ЦЫЛЪЭПЭД

Дэхэнагъо икIалэ дзэм защагъэр мазэ тешIагъэу письмэ къаригъэхьыгъ. Къэлэпчъэ Iупэм пхъэнтIэкIу зэхэпцагъэу Iутым тесэу щысызэ, письмэзехьэр къыIулъэдагъ. КIалэм кушъхьэфачъэр къызэтыригъэуцуи, лъэкъо лъэныкъомкIэ къеуцохи, письмэр ныом ыкокI къыридзи, «уишъао къытхыгъ» ыIуи Iулъэтыжьыгъ. Конвертыр ыгъэчэрэгъоу еIыгъыфэ, укIэлъыджагъэкIи зэхимыхыжьынэу письмэзехьэр чыжьэу IукIыжьыгъ. Енэгуягъо кIалэр езэщыгъэкIэ, еджакIэ зымышIэрэмэ къафэкIорэ письмэмэ къафеджэзэ. Ныом конвертыр зэтыричи тхьэпэ тхыгъэр къыдихыгъ, зэтырихи къыплъыхьагъ, конвертми дэплъагъ, ау дзэ къулыкъум ащагъэмэ зэрашIы хабзэу, исурэти нэмыкIи къыдэкIыгъэп. ИкIалэ итхакIэ ышIэжьыгъ. Зэгъэфагъэхэу зэщизхэу пчэгъу чIэсагъэмэ афэдэхэу хьарыф тамыгъэхэр къеплъыгъэх. ЕджакIэу ымышIэрэр Тхьэм къыфыригъэхыщтым фэдэу Дэхэнагъо уашъом дэплъыягъ, бгъуитIумкIи зиплъыхьагъ, етIанэ инэплъэгъукIэ сатырмэ арыкIуагъ, ау хьарыфхэр бзакохэу ныом къеплъыжьыгъэх. Хьанэ-гъунэм итэу къебгъэджэнэуи зи къэлъагъощтыгъэп. Дэхэнагъо тэджи Iэ зырызхэмкIэ, тхыгъэмрэ зыдэлъыгъэмрэ ыIыгъыхэу, ягъунэгъу пшъэшъэжъыеу Куаком дэжь кIуагъэ. Куакор институтыр къыухыгъакIэу, кIэлэегъаджэу къоджэ еджапIэм Iут.

— А си Куаку, укъысфеджэна сикIалэ къытхыгъэ тхьапэм? Мазэм ехъугъ ыми ыпси къэмыоу зыхэтыр.

— Боу сыкъыпфеджэн, — ыIуагъ пшъашъэм иджанэ телъ бгырыпхыр ыгъэтэрэзыжьи, тхьапэу ритыгъэр зэтырихызэ.

Куаком тхьапэм тетыр къыджи, къызэтырилъхьажьи ныом къыритыжьыгъ.

— Ара зэкIэмкIи?

— Джары къытхыгъэр.

— Ары нэмыIэмэ сэри сшIэщтыгъэба зи къызэремыхъулIагъэр, дзэм зэрэщыIэр.

— Сыдым уигъэшIагъа?

— Ахэм зыгорэ къызяхъулIэкIэ, зыщагъэхэм боу псынкIэу къэбарыр къагъэсы. Муары, къэошIэжьымэ, Чэбэхъан тхьамыкIэм икIалэ зыхэкIуадэм мафэ нахь темышIэу къэбарыр къылъагъэIэсыгъагъ.

— УикIалэ псау, къулыкъур ехьы. Сыда нахьыбэу узфэягъэр? — пшъашъэр нэгушIоу ныом къеплъыгъ.

— Сыд фэдэ дза зыхэтыр, илъэс тхьапшрэ къэтыщта?

— Ахэр къытхынхэ фитэп.

— Шъэфа?

— Шъэфы.

— ЗыдэщыIэри шъэфа?

— Хьау! Ар шъэфэп, конвертэу пIыгъым тетхэгъэн фае.

— Моу къысфеджи, — ныом конвертыр къыщэигъ.

Пшъашъэр конвертым ыкIышъо еплъи къыIуагъ:

— Зыхэт частыр къалэу Игаркэ пэмычыжьэу щыт.

— Ар тыда, си Куаку?

— Сыбыр.

Ныор хэщэтыкIыгъ, ынэгу зэлъагъи чъыIэу къызэокIыгъ.

— КъэошIэжьымэ Кощбаикъо Нэгъоир ащ щыIагъ. Хьапсым дэсыгъ. ЧъыIэу щыIэмрэ осым икууагъэрэ ыгъэшIагъохэу къыIуатэщтыгъ. Осым икууагъэ къыхэкIэу унэмэ къарымыкIыхэу мазэ хъунрэ арысыщтыгъэх.

— Ащыгъум щычъыIэба?

— ЧъыIэм къыхэкIэу бзыухэр щыбыбыщтыгъэхэп, уужъунтхэмэ мыл такъыр хъугъахэу къэоужъунтхы, — ыIощтыгъ.

— Джы сыд щыфэда ащ дунаир?

— Тэ тибжьыхь, ахэм якIымаф.

Ныор нэку-нэпс къэхъуи, ынэ лъапсэмэ зэлъагъэу яIэмэ нэпсыр къадэхьагъ, ыгу кIодыгъэу пшъашъэм конвертыр Iихыжьи ядэжь фиузэнкIыжьыгъ. Теуфыхьагъэу цы кофтэ ежьашъоу щыгъыр фэинэу щыулэлыхьэзэ, зыгорэм зытыригъакIэмэ шIоигъоу къыпщигъэхъоу, ыIэнтэгъупэ пэчычанэхэр Iэтыгъэхэу, ау тегъэкIапIэ ымыгъотэу макIэу тэмаозэ ныор кIожьыщтыгъ. Куако ныом риIуагъэхэмкIэ кIэгъожьыгъэу, ыгу егъужьыгъэу кIэлъыплъэщтыгъ.

Пчэдыжьым жьэу Дэхэнагъо пшъашъэм къылъыкIуагъ.

— А си Куаку, удэмыкIзэ посылкэм сикIалэ иадрес сфытетхэба.

Заом щыIэзэ кIалэм ятэ къаригъэхьыгъэгъэ посылкэм ышъхьэ зэпыригъэзэжьи адресыр фытыритхагъ.

— Посылкэхэр ауплъэкIухэ хабзэу аIуагъэти зэтесIулIагъэп. СыолъэIу Iофым укIо хъумэ екIуалIи сфэтIупщыба. Дэлъхэри зи арыхэп. Къое хьал гъугъэмрэ хьалыгъу зэтекIэу хъэдэн фыжьыбзэм кIоцIыщыхьагъэмрэ акIыIу цылъэпэд ежьашъохэр телъыжьхэу ныом къыгъэлъэгъуагъэх.

Куакор ныом еплъыжьыгъ. Цы ежьэшъо кофтэу тыгъуасэ щыгъыгъэр ыгъэтIэпIыжьи, зы чэщыкIэ цылъэпэдхэр икIалэ фихъыгъэх. Джы бзыуцыф ныбэлъэ хъокIыгъэу къызщилъагъэм чIыпIэ-чIыпIэу гъуанэхэр иIагъэх.

— Дэхэнагъу сэ сIуагъэ пай...

— О пIуагъэ паеп. Тэ тикIымафэхэр чъыIэхэп, сэ зыгорэуштэу исхын, кIалэр чъыIэ орэмылIи.

— Хъулъфыгъэхэр зыфэдэхэр ошIэба? Хагъэхъоныр якIас. Нахь къин къэсми, нахь лIыгъэу зыфалъытэжьэу шъхьамысхэу хагъахъо. Кощбаикъор ары нэмыIэмэ, хигъэхъощтым гъунапкъэ иIахэп...

— СэшIэ! Хъулъфыгъэхэр чъыIалIэх... Зыщымгъэгъупшэу, IукIэмэ письмэ къытхынэу фыдалъхь. ТалъэныкъокIэ зэкIэри гупсэф Iо.

Ныор чэщ реным кIэхэкIыгъэ къиным зэрэцIыкIум нахь цIыкIу ышIыжьыгъэу, ылъэхэр зэрынэхэзэ, апэрэу къыштэгъэ бэщ IонтIагъэм зытыригъакIэзэ ядэжь кIожьыщтыгъэ.

«ЩыIэкIэ къиным имыгъоу бзылъфыгъэхэр жьы ешIых» Куакор егупшысэзэ, нэкунэпсэу ныом лъыплъэжьыщтыгъ.

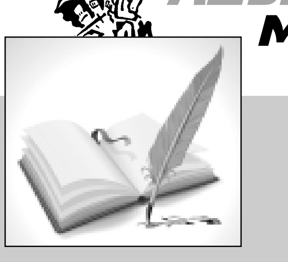

Литературнэ нэкIубгъу

ПИСЬМИБЛ

(ИкIэух).

Уятэ гъэбылъыгъэкIэ шъхьангъупчъэм къыIухьэу, гушIуагъор зыкIиз инэплъэгъу къызыслъэгъукIэ, сэри гуIалэу сыIуплъыхьэщтыгъэ. Загъорэ, сызэрыгушIорэм сытеукIытыхьажьэу, сымылъэгъугъэм фэдэу зысшIыщтыгъэ. А такъикъхэм сэщ нахь насыпышIо дунаим къытемыхъуагъэу къысшIошIыщтыгъэ. Ащыгъум, джы фэдэу, шъхьэгъусэ зэфэхъугъэкIэ ныбжьыкIэхэр шъхьафитэу зэкIэрысынхэ амал яIагъэп. Мэфэреным унэгъо Iофхэмрэ гощэпщы зэблэщынымрэ сахэтыщтыгъ. Пчыхьэ хъугъэу, уятэ шъофым къызикIыжькIэ, сыгу къыдэкIыщтым фэдэу, псэкIэ зыфэсыдзыщтыгъ. Сызэрэфэзэщыгъэр, сыпшъыгъэми, ежьыр къызысэлъэгъум зэрэсщыгъупшэжьыгъэр, сэркIэ ар зэрэтын лъэпIэ дэдэр — зэкIэ сыгу щызэтырихьагъэр къыфэсIотэным сыкIэхъопсыщтыгъэ, ау тизакъо тызщыхъужьырэми, зи сфеIощтыгъэп. Тэ, адыгэхэм, тихабзэп тизэхашIэхэр шъхьаихыгъэу къызэфитIотыкIыныр. Шъхьаем, ошIа, лъэпкъ шэнхэм талъэхъагъэу тыпсэущтыгъэми, зыкIи тшIохьылъагъэп. Зэшъхьэгъусэхэм яшIулъэгъуныгъэ ащ лъэшэу къыгъэгъунэщтыгъ, нахь зэрэгъэлъапIэщтыгъэх. Мыщ фэдизыр къызыкIыпфэсIотагъэр пшIэнэу ары, сикIэлэ цIыкIу — шIу зэрэлъэгъурэ тэ нэбгыритIум Алахьталэм тынэу о укъытитыгъагъ...»

ЯтIонэрэ письмэр

«**Пчэдыжьым** сынапIэхэр къызэрысIэтхэу, сидунай зыгорэ къызэрэхэхъухьэрэр къызгурыIуагъ. Бзылъфыгъэхэм ащкIэ ягулъытэ чан. Бэ темышIэу сигуцаф къэшъыпкъэжьыгъ. А си Аллахь закъу, сэ сыкъызэрэпфэлIагъэр гущыIэкIэ къыпфэIонэу щытэп. Сыныбжьи макIэпти, ащ фэдэ насып згъотыжьыныр сшIагъэп. А зэхашIэм нахь IашIу щыIэп. Сыгу чIэгъ джыри зы гужъые цIыкIу къызэрэщытеорэр уятэ зешIэм, игушIокIагъэр джыри сынэгу кIэт. СызэрэзэхъокIыгъэм сигуащи гу къылъитагъ ыкIи къыстегуIыхьэу ригъэжьагъ. Сэпсэуфэ о уянэжъ-уятэжъхэм сэркIэ гукIэгъоу ахэлъыгъэр ныбжьи сщыгъупшэщтэп. Ари зы насыпыгъэу къыздэхъугъэхэм ащыщ. Ау джа пстэуми акIыIужьыгъэр уятэ ифэбагъэу, ишъэбагъэу джыри фэдитIукIэ нахьыбэу къысишIэкIыгъагъэхэр ары. ЩыIэныгъитIу зыкIоцI щыблэрэ бзылъфыгъэмкIэ ащ нахь лъапIэ щыIэп...»

Ящэнэрэ письмэр

«**Адрэхэм** афэмыдэу, а мафэр кIыхьэ дэдагъ. Гъэмафэр къихьэгъэхагъ шъхьаем, чъыIэтэгъагъ. Уятэ, зэрихабзэу, нэфылъыр къыкIидзыгъэ къодыеу, шъофым кIуагъэ. Сэри унэгъо Iофхэм ауж сихьагъ, шъхьаем, моу зыгорэм сызэкIиубытагъэу, гумэкI-щынэгъо гомыIур къыспкъырыхьагъэу, сызэридзэжьэу къыригъэжьагъ. ЗыкIэ о сшъо ухэлъышъ, мыхъун горэ къысэхъулIэгъэным сегупшысэ. Ау спкъышъолкIэ зыми сигъэгумэкIырэп. «Адэ гущэ къысэхъулIэпагъэр сыда?» сэIошъ, сэр-сэрэу сызэупчIыжьы. Щэджэгъоужым мэкъэгъэIоу тищагу къыдэхьагъэм къэбарэу къыхьыгъэм сызэрэщытэу сызэхищытIагъ... Уятэ лъашъом чIиубыти, къупшъхьэ псэу къыхимынэу ыгъэтэкъуагъэу, сымэджэщым ащагъ. Сипщ тхьамыкIэ, ар къызэрэзэхихэу, инэу хэгурымыкIи, ыбгъэ етхъожьыгъ, сигуащэ кIигъэпцIыикIи, зыкъысидзыгъ, сэ... Оры мыхъугъагъэмэ, сэри уятэ сыкIэлъыкIожьыщтыгъ. Спсэ уригуадзэу, спкъышъол къызэрыбгъэфабэрэм сыкъигъэнагъ. Сэ сыгу къызэуцум, о уигутео ар къыригъэжьэжьыгъ...»

ЯплIэнэрэ письмэр

«**Уигъымакъэ** апэрэу къызэIум, гушIо нэпсхэр пхъыпхъыпхъэу сынэгушъхьэхэм къятэкъохыгъэх. Къинэу слъэгъугъэри, узэу сщэчыгъэри а такъикъым сщыгъупшагъэх. Ны сыхъугъ. Фэбэ-шъэбэ цIыкIоу сыбгъашъо укъызытыралъхьэм, сылIи сыкъэхъужьыгъ сшIошIыгъ. IэкIэ сыкъызэрэбнэсырэр сшIомакIэу, сынэгуи къыптесыубытагъэу, уижьыкъащэ седэIузэ сызэрэщысыщтыгъэм ибагъэ къэсIон слъэкIыщтэп. Спкъы ухэлъыфэкIи шIу дэдэ услъэгъуущтыгъэ, ау быдзыщэ мэIэшIур къыппихэу, сагупэ учIэлъ зэхъум, сыгу скIоцI имыфэжьэу, ны шIулъэгъум сызэIичы сыхъугъагъ. Уиапэрэ лъэбэкъухэр, уиапэрэ гущыIэ, уиапэрэ шIыкIэенхэр — зэкIэ сынэгу кIэт, зи сщыгъупшагъэп. УигъашIэ зыфэдэ хъущтыр сыгукIэ къызфэстхыхьажьыщтыгъ. Зызакъу сигушIо лъэпс зэпызыутыщтыгъэр — къыпкIэхъопсыщтыгъэ уятэу, сишъхьэгъусэ гупсэ укъызэримылъэгъужьыгъэр ары...»

Ятфэнэрэ письмэр

«**ЕджапIэм учIэхьагъ...** Къэгъэгъэ Iэрамым ерагъэу укъыкъощэу, укъызготэу классым тызэдычIахьи, тытIысыгъ. Къызхэсымыгъэщэу сыкъыпщэгушIукIы. «Ежь зыр арым фэд лъфыгъэ зиIэр» aIонкIэ сэщынэшъ, зызэтесэIажэ нахь, а сэ сыгу джыдэдэм ихъыкIырэр ашIагъот. Чэщырэ о къэмылъэгъоу тхьапшырэ сыгъыра, тхьапшырэ сшъхьэ къырыкIуагъэм сегупшысызэ, нэф къыстешъэра. Оры ситыгъэри, сиуашъори, жьэу къасщэри оры, сиIашIу цIыкIу...

ИлъэсипшIыр зэрыкIуагъэри къэсшIагъэп. Сыдэу уятэ гущэ уфэдэ къабза. Ныжъ-тыжъхэм о уалъэгъумэ, ежьхэм ялъфыгъэ Iуплъагъэх ашIошIызэ, дунаим ехыжьыгъэх. ЕджапIэр къызыоухым, уисабыигъуи къэуухыгъ. Джы гъашIэм изыпычыгъоу анахь IашIум ухэхьагъ. О къалэм еджэныр щылъыпыбдзэжьыгъ, сэ шъэфэу пшъэшъэ зидэмыкIохэм сахэплъыхьэу езгъэжьагъ. Ны пстэури илъфыгъэ псэогъоу фэхъущтым егъэгумэкIы. Сэры нэмыIэмэ, а гупшысэм сымаджэ сехъулIэпэгъагъ. Нысащэ зиIэм сехъуапсэу къезгъэжьагъ. Бзыужъыем фэдэу, къыппэбыбатэу, шъхьэгъусэ цIыкIу уиIэу къэслъэгъуныр IашIу-IашIоу сыгу телъызэ, дзэ къулыкъур къыоджагъ...»

Яхэнэрэ письмэр

«**УздэкIыгъэ** мафэм къыщегъэжьагъэу укъэкIожьыфэ нэс уиписьмэхэмкIэ сыпсэугъ. А зыр пчъагъэрэ кIэзджыкIыжьызэ нэф къыстешъэуи къыхэкIыкIыщтыгъэ. Егъэлыегъащэу шIу осэлъэгъуми сшIэрэп, Тхьэм къысфигъэгъун. Ау хэта нэу зилъфыгъэ зышIомыIашIур? Ны шIулъэгъум гъунэ иIэп. Сэри оркIэ акъыл къашIэ сиIэп. ИлъэситIури чъагъэ, узэрэщытыгъэм джыри нахь шъуашIоу укъысфэкIожьыгъ. Адэ удэхэ дэдэшъ, сикIэлэ цIыкIу, нэ джагъо Тхьэм къыптрерэмыгъаплъ. Уилэгъухэм къащэ, ори пшъашъэхэм уафыдыреплъэкIы ухъугъ. Ау джыри теубытагъэу къэщэн уиIэп. Узгъэгузажъорэп, псэогъу къыпфэхъущтым боу мэхьанэшхо иI. Ары узыIатыщтыри, укъезыдзыхыжьыщтыри, арышъ, угу цIыкIу къыIощтым еж. Джа зыр ары укъэзымыгъэпцIэщтыр. Арэу щытми, уиныбджэгъу горэм къыщагъэу зызэхэсхыкIэ, ори сыкъыпфэхъуапсэ...»

Яблэнэрэ письмэр

«**ЧъыIэ... ШIункI...** О ущыIэжьэп... Хьау, сэры щымыIэжьыр... О ущымыIэжьын ылъэкIыщтэп, орэп... Си Заур, силъфыгъэ закъу, ппсэ хэмытыжьэу сIаплI укъызчIалъхьажьым, сэри сыкIэмылIэжьыгъэр сшIэрэп. Сэ сынэпсхэр арэп о узыгъэшъокIыжьынэу щытыгъэр, уичъыIэ гущэ сыхэмыплъэжьыгъагъэмэ сыда фэIогъагъэр. «Умыгъ» къысаIо, ау сыда хашIыкIырэр сэ джыдэдэм джэхьнэмэу сызэрыфагъэр. Зыми седэIугъэп, сэр-сэрэу чэщым сыкъыпкIэрысыжьыгъ. «Хьадэу агъэпскIыжьыгъэм утеIабэжьы хъущтэп» aIo, ау идунай къэзыгъэнэфыщтыгъэ лъфыгъэр цые шIуцIабзэр къещэкIыгъэу, гъэплIэжьыгъэу джэхэшъо чъыIэм телъэу зылъэгъурэ нымкIэ ар гурыгъэIогъуай... Мы ситхьамыкIагъэ къылъэгъумэ, Алахьталэм сэри гъусэ сыкъыпфишIыжьыным сыкIэлъэIузэ, уабгъукIэ сыкъэгъолъыгъ. Уибэнтехъо къэсIати, укъызэхъум сынэгу узэрэкIэрысыубытэгъагъэм фэдэу, зыкъыпхэсыуIубагъ. Сшъо ухэлъыфэ, сэ сыгу о уие цIыкIур къызэрэдежъыужьыщтыгъэр къышIэжьымэ, щыIэныгъэр джыри зэ уипкъынэ-лынэхэм къакIэхьажьыным сыщыгугъызэ, пытэу сIаплI укIэсыубытагъ. КIышъор къыкIоцIыриутыщтым фэдэу, ныгум зыкъыпфиукIыжьэу къыуаджэщтыгъэ, ау...

Шъо зытемылъыжьым сыфэд, сэ къэзгъэшIэжьырэр гъашIэкIэ арэмылъыт. ПкIыхьапIэу джыри услъэгъугъ. Си Заур, сикIэлэ IашIу, о зыр ары мы дунаишхом сезыпхэу сиIагъэр. Джы шIэхэу тызэIукIэжьыщт, сIэпкълъэпкъхэм чIым зыфащэижьыгъ, сыпшъыгъ, Iае дэдэу сыпшъыгъ. Тхьам ишыкуркIэ, сэри сиуахътэ джы къызэрысыгъэр къызгурыIуагъ. Нэфылъым иапэрэ тыгъэлъэпсхэм спсэ къадэстIупщыжьыщт, мэфакIэм дунаир джыри зы нэбгырэкIэ нахь макIэ хъущт, ау сэ къэсшIэжьыщтэп ар...»

Ымышlахэу зишыхьат хъугъэ хымэ хьазабым Мирэ идунай зэрэщытэу ыгъэушъорэкIыгъэу, тхьапэ зэхэтхыхьагъэхэр конвертхэм адилъхьажьыгъэх. «А си Гощэдэхэ тхьамыкI, о уинэплъэгъу бэшIагъэу зэрыкIосэжьыгъэр сэ сшIэщтыгъэ, пшъхьэ зэIымыхьэу уидунай зэрыпхъожьыгъэ закъор ары насыпэу уиIагъэр. СшIэрэп гунахьэу пшIэгъагъэр, ау хьадэгъур къыпкIэнакIэрэм фэдэу, укъыIухьэзэ, зэкIэ шIу плъэгъоу дунаим щыуиIагъэхэр пIихыхи, етIанэ ори уиштэжьыгъ», ыгу лъыр пызызэ егупшысагъ.

Осыр зэпимыгъэоу къесыщтыгъ. БэмышIэу Тхьэм ыпашъхьэ иуцожьыгъэм фэшъыгъорэм фэдэу, дунаири чэфынчъагъ. Зы такъикъкIэ ошъо ежьашъом нэдэплъыпIэ закъо къыфэхъуи, тыгъэбзый псыгъоу къыдидзыгъэр, лъэмыджым фэдэу, Гощэдахэ иунашъхьэ къытеуцуагъ. НэгъэупIэпIэгъу нахь блэмыкIэу, нэфыпс шIэтыр унэ нэкIым шъхьащыкIыжьыгъ, зэфэлIэжьыгъэ пситIур зэрэгъотыжьыгъэ...

ДЗЫБЭ Саният.

ШЭКIЮ Абрек

КIЭЛЭЦIЫКIУМЭ АПАЕ УСЭХЭР

Уцым хашъор ыгъэлагъ

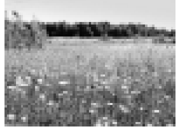

Къэущыжьыгъэп гъатхэр — ныкъочъый,
Къыцэ чъыгыр къэгъэгъэн фалI.
Пщэхэми ерагъэу зыкъагъэхъый,
Бжьэ цIыкIухэр джыри гугъуемылI.

КIым илыгъу-лыст къызэкIэрыожьмэ,
КъэтIэмыгъэ чъыгхэр ыстыжьыных.
Бэ дэд джащ фэдэу лэжьакIомэ
Ашъхьэ щызэблэкIырэр, мыгъэзэжь.

Аущтэуми мары бзыухэр мэIупчъапчъэх,
Уцым шхъуантIэу хашъор ыгъэлагъ.
КIалэм гъунэгъу пшъашъэм ишъхьангъупчъэ
Нахьыбэрэ блэкIэу ыублагъ.

П ы л ы р

Пылым ыпэ кIыхьэ, чIыгум нэсы,
ШъхьэтIэбгъошхор Iушэу егъэсысы.
ЫтхьакIумэхэр инхэу, жьыф папкIэх,
ЫпэбгъуитIу — бжъэкъо пчыпыджыных.

Пыл шъэджашъэр Индием къыращыгъ,
Онтэгъоу теуцо, пчэгур зэлъиIыгъ.
ШIуцIэшъо-ежьашъоу ащ иIэ теплъэр,
ЫтхыцIэшъо Iужъу егъэхъублаблэ.

Пылым ыпэ кIыхьэ, чIыгум нэсы,
ШъхьэтIэбгъошхор Iушэу егъэсысы.
Зоопаркым, циркым щытэлъэгъу,
Иинагъэ хэти егъэшIагъо.

Тхьэр зэтагъэм икIал

Лъэпэео кIэпсым
Мэдинэ щэгушIукIы.
ЛъапэкIэ ащ еозэ,
Чыжьэу егъэдыды.
Чэу шIыхьэгъэ лъагэм
Загъорэ шъхьадэкIы,
Хъунэу фай Мэдинэ
Футболист дэгъу дэдэ!

Зырегъасэ зэрэфаеу
Зэрифэнэу лъэпэеор —
Зэ дефые, зэ рефыхы,
ШъхьэкIи егъэуджы.
Хъупхъэ дэдэу зыфэбгъазэрэр
ЕшIэ, егъэцакIэ.
ТхылъеджапIэм макIо,
Тхылъхэр къехьых, яджэ.

Гъунэгъу ныом еIо:
— Тхьэр зэтагъэм икIал!
IэпсынкIэ-лъэпсынкIэу
Сыдигъуи мэзекIо.
ЗэкIужьэу фэпагъэу
Урамым къыдэкIы,
Уахътэр шIуагъэ къытэу
Мэдинэ егъакIо!

Огунэбзыу

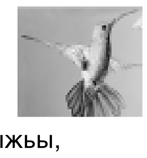

Тыгъэр жьы дэдэу къэущыжьы,
Осыри тлъэгъузэ мэжъужьы.
Къытфэсыгъ гъатхэм ичэзыу,
Къэбыбыжьрэр огунэбзыу.
Огур кушъэу къежэ, ежь пай,
Шъхьагутыур ащ дежьый.
Iэжь-лъэжь цIыкIур огунэбзыу,
Орэд къеIо, гушIубзыу.
Лэбэ Iушъо къыщэбыб,
Нэпкъым мэзыр щэбыраб.
Огунэбзыур тэ тикIас,
Пчэдыжь къэси чъыгым тес.
Iэжь-лъэжь цIыкIур огунэбзыу,
Орэд къеIо, гушIубзыу.

Дзэпэщэжъым иаужырэ ахъшам нэмаз

Рассказ

ЦУЕКЪО Юныс

(КъызыкӀэлъыкӀорэр мэлылъфэгъум и 23-м къыдэкӀыгъэ номерым ит).

Чэщныкъо хъугъэ. Мычыжьэ шӀагъоу зэрэ-тӀорэ атакъэр къыхэджыкӀыгъ. Герасим Ефимович хъыжъ-пӀыжъэу къызщытэджыкӀыгъ:

— НекӀо, сикӀал, джы тыгъэкӀожь, — ыгукӀэ зыфэрэзэжьэу макъэр гугъэткӀу-гугъэжьу шъыпкъэу къыӀуагъ. — НепэрэмкӀэ тшӀагъэр икъущт! Мы сызыхэбгъэплъагъэм узхэӀэзыхьажьын фэдэ сэ хэслъэгъуагъэп. Дэгъоу шъущырагъэджагъэн фай техникумым. Къыхэунагъэ щыӀэмэ неущ тяшэкӀощт. Утро вечера мудренее. НекӀо тыгъэкӀожь.

ГъукӀэмкъо Азмэт зэхихыгъэм къыкӀигъэщтагъ. Такъикъ горэ тешӀагъэу:

— Хьау! Герасим Ефимович!.. — къыпиупкӀыгъ ащ.

— Как хьау!..

— Сыолъэӏу, Ефимыч, сыуукӀынкӀи ар сфэшӀэшъущтэп...

— Сыда ма? Сыда ма?

— Мысагъэу сэ зесхьагъэр...

— Сыда ма? Сыда мыхъунэу пшӀагъэр?!

ЛӀыжъым игущыӀэ зэхимыхыгъэ фэдэу:

— ЗэкӀэри зыдэсэшӀэжьы. Сыгу къысэдэӀужьыщтыгъэп. ШӀу дэдэ слъэгъугъэ Марие...

— Ары адэ, Азмет, арыба тэри тӀуагъэр! Марие фэшъошэ дэд... Инасып къыубытыгъ. НекӀожь, некӀожь... Марие джы тэ типшъашъэм ычӀыпӀ, Тхьэм ыӀуагъ...

— Сыолъэӏу семыгъэзынкӀэ! Марие Марий шъхьае, жъалымыгъэ къыжъудызесхьагъ... ГугъэпӀэ закъоу къышъуфэнагъэр...

— Хьау, Азмет! Марие зэрэныбжьыкӀэ дэдэр тэри тлъэгъущтыгъэ. Бэ шӀэн, макӀэ шӀэн... Орымырмэ нэмыкӀ дэкӀожьыщтыгъ... ПӀопэн хъумэ, а «нэмыкӀым» ощ фэдэу Марие насып къыритынэу тицыхьэ телъыгъэп...

— Герасим Ефимович, угу хэмыгъэкӀ! Сыщыгъуазэп нэужкӀэ зэрэхъущтым, ау сыкӀоу Хавронья Иванэвнам ыпашъхьэ джы сихьанэу сфэукӀочӀыщтэп. КъэрарынчӀагъэу дызесхьагъэм фэдэ зэо мэшӀошхом сыхэтыфэкӀэ зэ нэмыӀэми къысхэфагъэп...

Черкес кӀалэу ыпашъхьэ исыр мы зымкӀэ ежь ыӀуагъэм зэрэфытемыгъэкӀыщтыр Рябовол лӀыжъым джы къыгурыӀуагъ:

— Хъун, ащыгъум, темыжэ хъуна, боу тежэн нэужкӀэ къыкӀэлъыкӀощтым, — ыӀуи къыпиупкӀыгъ. — КӀо, чъыӀэ учӀэлӀыхьанмэ сӀуагъэ. Гъэзет горэ пфэзгъэтӀылъыгъагъ сэ. Уезгъэджэн сӀогъагъэ...

КъыкӀэлъыкӀорэ пчэдыжьым, къызэрэчӀахьэу, тыгъоспчыхьэрэм фэмыдэу, лӀыжъым ГъукӀэмкъом зыкъыфырихыгъ, ишъипкъи исэмэркъэуи зэхэтэу:

— Си Хавронюшкэ, штаукӀым еохэмэ мэшӀуачэр къызэрэхырагъэхырэм фэдэу, сынэмэ машӀо къакӀырыгъэхыгъ.

— Сыда ма? — къыгурымыӀо фэдэу Азмэт ӀущхыпцӀыкӀыгъ.

— Сыдына, ощ паеба! Аужыпкъэм тадэжь укъызэримыхьагъэр зилажьэр сэрэу ыӀуагъ. Азмет сыгу хигъэкӀына ыӀуагъ. Сишъаом фэд, ыщагъэр сипшъашъэм фэд — ситхьаркъо цӀыкӀумэ къадэхъугъэр насыпыгъэшхоу зыфэсэлъэгъужьы...

Мыщ дэжьым бзылъфыгъэ сырыфыр пчъэ нэзым къыдэплъыгъ:

— Азмет Базрукович, Иван Никитыч моу къычӀэрэхь еӀо...

Щэджагъо хъужьыгъэу, тхьаматэм дэжь чӀэсхэзэ, Герасим Ефимовичым ибгъэджыбэ къырихи, игъэнэгъоджапэзэ тхылъыпӀэ зэтеуплӀэнкӀагъэр Азмэт къыӀэкӀилъхьагъ: «ПРАВДА-р» ары, Москва къыщытырадзэрэ гъэзетыр. Арэущтэу лӀыжъым зэригъэнэгъуаджэрэм Азмэт шӀагъоу мэхьанэ ритыгъэп, къызэкӀоцӀихы шӀоигъоу ыгу къыпылъэдагъ. Мы дэдэм гъэзетыр къызтырадзэгъэ мафэри ынэгу къыкӀидзагъ: «17 января 1947 г.»

Герасим Ефимовичыр къэгуӀи, Азмэт ыӀэкӀ тыгъугъэкӀэ къеӀхыхэӀэуагъ:

— Хьау, уиджыбэ илъхь. Шъуадэжь узыкӀожькӀэ уиземлякмэ къафедж...

2

ЖэлъэкӀошху. Пшъыгъэ-уцуагъэ, зэкӀэуплъыжьыхьагъэ, мэшӀожъоку хъурэешхом ехьщыр ечэнд очапэм чӀэс тыгъэр. НыпчэджыжьрэӀофтабгэр джы пшӀэжьыщтэп, щыухьэ хъурышъо джэдыгум кӀоцӀыс, жэмачыу дэд. Ау къыӀорэ лъэпкъ ГъукӀэмкъо Азмэт ытхьакӀумэ къихьэрэп. Хьау, жэм кӀэшӀэгъэ тхъоплъыжьым ыпшъэ ишӀэгъэ жъгъырыум ижъгъау зэпымыужь ары изэхашӀэ чыжьэкӀэ-чыжьэкӀэ щызэпэджэжьырэр. Шинель хъокӀыхьажьыгъэм, фронтовой ныбджэгъужьым, ыпшъапӀэ лъагэу къыгъэкӀыгъ, пытэу-пытэу къызэрикъузэкӀыгъ. Ари ригъэкъугъэп, чъыӀэр къыхэкӀошъэным енэгуйи, жэм илъ мэкъум зыкӀоцӀиутӀэрэхъагъ. Ядэжь нэсыжьыфэкӀэ фэщыӀагъэп, ӀэрыфэгъоузэтыриуплӀэнкӀагъэу, блэгъэ дэдэу гъэзетыр нэгум къыпэӀуигъэуцуагъ: «СООБЩЕНИЕ ВОЕННОЙ КОЛЛЕГИИ ВЕРХОВНОГО СУДА СОЮЗА ССР — гучӀэр ригъэучъыӀыжьы хьарыф шӀуцӀэшхохэмкӀэ хэхыгъэм Азмэт ымакъэ Ӏоу къеджагъ, ардэдэм чъыӀэ-чъыӀэу ыгучӀэкӀэ зыгорэ куоу-куоу ечъэхыгъ. — Военная Коллегия Верховного Суда СССР рассмотрело дело по обвинению арестованных агентов германской разведки, главарей вооруженных белогвардейских частей в период гражданской войны... — егъэшӀагъокӀэ ара, хьаумэ ечэнд жьыбгъэжъ-щтыргъукӀыжьым къыутӀэсхьыгъэкӀэ ара, нэгъэупӀэпӀэгъу занэм ГъукӀэмкъор къэтхьтхыгъ, ижьыкъащи зэпиубытыкӀыгъ, ау зи арыхэп, псынкӀэуи къытӀупщыжьыгъ, ежьри фронтым Ӏуты зэхъум мыхэм яхьщыр гущыӀэ пхъашэхэр зэрытхэгъэ гъэзетмэ яджэу Ӏаджри къыхэкӀыгъ, — атамана Краснова П.Н., генерал-лейтенанта белой армии Шкуро А.Г., командира «Дикой дивизии» — генерал-майора белой армии князя Султан-Гирей Клыч... — къызэджагъэм имэхьанэ зыпкъырегъахьэ пӀонэу джыри зытӀэкӀу тыригъэшӀагъ, етӀанэ пидзэжьыгъ, — генерал-майора белой армии Краснова С.Н. и генерал-майора белой армии Доманова Т.И., а также генерала германской армии, эсэсовца фон-Панвиц Гельмута, в том, что по заданию германской разведки они в период Отечественной войны вели посредством сформированных ими белогвардейских отрядов вооруженную борьбу против Советского Союза и проводили активную шпионско-диверсионную и террористическую деятельность против СССР.

Все обвиняемые признали себя виновными в предъявленных им обвинениях...»

ГъукӀэмкъо Азмэт гуегъу-лыуз зани Кълыщ Гирей ыгу къыфихьэгъахэп, адрэ генералыжъмэ ары. Гуегъу-лыузэу бэми макӀэми ыбгъэгу дэлъыгъэр бэшӀагъэ зэуапӀэм къызщызэбгырити кӀыгъэр, «бэрэ гъырэм ынэ егъукӀы» аӀо. Шинелым джыри нахь пытэу зыкӀоцӀищыхьэзэ, мэкъум зыкӀоцӀеутӀэрахъэ. Гъэзетыр, Рябовол лӀыжъым къызэрэритыгъагъэм фэдэу ышӀызэ, зэтыреуплӀэнкӀэжьыы, шинель джыбэм регъэкӀуашъэ. Ӏофтэбгэ-шыкоо лӀыжъым къэзэкъ орэдэу ыгъэбыбатэрэм дежьыу фэдэу зыригъэшӀызэ, Маринэ нэгу къопцӀэ нэщхъпщх нэфыпсэу ынэгу къыкӀэуцо.

Пчыхьэм зэрэнэсыжьэу ГъукӀэмкъо Азмэт гъэзетыр шыблэкъохьаблэмэ

ахидзагъ, нысэищыжьым игъом шъозехьэ-шъозэбэным хэтмэ мэлышъор зэрахадзэ хабзэу: къэбарыр къэбар къызэрыкӀуагъэп...

3

Тарихъым ижьыбгъэжъ зэрилъэкӀэу генералыжъхэр зэредзэжьых, хыри зэрэхэу.

Советскэ властым икъэхъугъо-къегъэжьэпӀэ лъэхъан ыпэкӀэ, Урысые пачъыхьагъум игъом, дунаир зыгъахъэщтыгъэ генерал лӀэбланэмэ апэ итыгъэх. Отечествэм игугъэпӀэ-гушхопӀэ чэтэрыгъэбзагъэх. Къумалыжъхэу аӀуи, джы непэ хьыкумэтыр атырашӀыхьагъ: дзэпэщэжъхэр шъхьац къэрабэ зыхъужыгъэхэр бэшӀагъэу.

Шыблэр мэгъуагъо, пчыкӀэри мэджэгу.

Дунэежъыр мэкъутэжьы...

Шкуро генерал цӀыкӀум зымафэ СултӀан Гирей щхыкӀаеу ыгъэщхыгъ, ыгукӀэ ары. СС-м иштаб зызэхэощэм, «казачий резервым» пащэу узыфашъ мырэущтэу пӀогъагъэ аӀуи къыфашъэжьыгъ: «Я, облеченный высоким доверием государственного руководителя СС, громко призываю вас всех, казаки, к оружию и объявляю всеобщий казачий сполох...» Мыри гъэшӀэгъоныгъэп, ащ нахь гъэшӀэгъон «Волчье сотне» зэхэсщэнышъ Кавказым сихьащт ыӀощтыгъэ: «Мне бы только на Кавказ приехать, там меня каждый знает. Как приеду, сразу весь Кавказ подниму против большевиков». «СшӀэгъахэп, Шкуро цӀыкӀур, — ыгукӀэ зэреӀожьы Кълыщ Гирей генералым, — арэу лъытэныгъэшхо къыпфашӀэу тикъушъхьэ тӀуакӀэмэ уащыцӀэрыӀуагъэми! КъызышӀомыгъэшӀ, Ӏэ фэпшӀ къодыемэ, зэрэкъушъхьэ шъолъырэу уауж къихьанэу. Ощ нэмыкӀми къащыхъущтыгъэ ар!..»

... Мэзэ тхьапш ащ тешӀэжьыгъ пӀон? Ежь Гирей 1943-м икӀымэфэ гухэгоу Кавказыр къызкӀибгынэжьыгъагъэр сыдэу пшӀошӀыра? ХьыкумышӀым ыпашъхьэ пцӀыхэр къыщызэхилъхьэхэу пкӀантӀэр къызэригъэхыгъэп: «Я убедился, что никакой вражды к коммунистам и партизанам у местного населения нет и поэтому призывать к расправе с ними было бы рискованно. Окончательно я убедился в неприемлемости такого способа действий, когда узнал, что в августе 1942 года во время наступления на мой родной аул Уляп немцы расстреляли 22 парламентера, в том числе двух подростков из жителей аула».

Джа чэщ кӀахэу — зэкӀэмкӀи тхьамэфищ ныӀэп арми Кавказым къызэритыгъэр — къэзэкъ станицэм, Рябоволмэ ящагу, осетинымрэ ежьырэ къыздэкӀыжьхэ нэуж, совет хэгъэгум зы мафи къисыжьыгъэп. Заор джыри кӀощтыгъэ: плен ашӀынкӀэ щынагъэ. ЕтӀани бэлэхьашхор зытефэнмэ чылэжь гупсэм щагъэхъагъэр кӀушъхьэхэч мыжъобай пӀонэу, бгъэгум дэлъыгъ, шӀошъхъуныгъэу нэмыцмэ афыриӀагъэр диутэргуагъэу зэозапсэу. Арми ышъхьэ зэрихьылӀэжьынэу къыхихыгъагъэр Германие мыгъор арыгъэ, гъэбылъыгъэкӀэ апэрапшӀэ ащ зитыгъужьыщт. Ау генералыжъым, мастэ хъужьынышъ ар гъэбылъыпӀэ зэрэфэмыхъущтыр къыдилъытагъэп — щынэгъошхор къышъхьарыуцуагъэу, Темыр Италием къэзгъэгугъэнхэр къыщыкъокӀыхи, гуӀэжьынкӀэ ащ зигъэзагъ. УзэмышхъорэмсыдигъокӀи шхъо къыкъокӀы, зэлъашӀэрэ СултӀан Кълыщ Гирей хэгъэгум хабзэр щызыӀыгъым мы зымкӀи хэзэгъэн ылъэкӀыгъэп. Шъыпкъэ, генералыр шъхьэзэкъолъэкъуитӀугъэп. Ежь фэдэу хэгъэгу зимыӀэжь бгырыс шъищ-шъиплӀыр ыуж ишӀэгъэ, къыщыгугъыщтыгъэх; ар къодыягъэп, гъэм иохътиплӀым чэл шъхьэегъэзыпӀэу къафэнэжьыгъагъэр Гирей зэкъуагъ; зигъашӀэ дэзыгъэзыхыгъэ «Дикэ дивизием» ишыу батыр фэхыгъэмэ къакӀэныгъэ шъузабэхэр нахь къябэкӀыхэу, кӀэлэ-гъолэ отэрри акӀэтэкъуагъэу. Ары, дзэпэщэжъыр арыгъэ зэкӀэри зыплӀэӀу еплъыщтыгъэхэр.

Джы мыр аужырэ зэӀукӀэгъу, Ахърэт мафэм фэдэу ыгъэхъагъэр зэкӀэ мыщ щызэфахьысыжьыщт, хьау, ыгъэхъагъи ымыгъэхъагъи. БэшӀагъэу бэшӀагъэу, ильэситф фэдизкӀэ узэкӀэлъэжьмэ, «СССР-м и Верховнэ Совет и Президиум Указ» пхъашэу ыгъыгъагъэр, нарт Лъэпшъ ищэмыохъу пӀонэу, Гирей къылъыбыбыщт, Гирейи изакъон, модрэ генерал шъхьацыф-къэрабхэми ары, марышъ джы къымыгъотхэуи ауж икӀыгъэп...

«ПРИГОВОР ИМЕНЕМ СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК ВОЕННАЯ КОЛЛЕГИЯ ВЕРХОВНОГО СУДА СССР В СОСТАВЕ... В ЗАКРЫТОМ СУДЕБНОМ ЗАСЕДАНИИ, В Г. МОСКВЕ, 15 — 16 ЯНВАРЯ 1947 ГОДА, РАССМОТРЕЛА ДЕЛО ПО ОБВИНЕНИЮ: ... РУКОВОДСТВУЯСЬ СТ. 319 И 320 УПК РСФСР, ВОЕННАЯ КОЛЛЕГИЯ ВЕРХОВНОГО СУДА СССР ПРИГОВОРИЛА: ... НА ОСНОВАНИИ УКАЗА ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР ОТ 19 АПРЕЛЯ 1943 Г., ВСЕХ ШЕСТЕРЫХ... К СМЕРТНОЙ КАЗНИ... ЧЕРЕЗ ПОВЕШЕНИЕ... ПРИГОВОР ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ...»

... ШӀокӀыпӀэ зимыӀэжь приговорӀэмырым хыкумышӀыр, макъэр ыгъэпкъыезэ, гъэрымэ къызафеджахэкӀэ, етӀанэ изакъоу зэрыс камерэм, мыжъогъэчъыгъэ дыкӀу-дыщым, къызыратӀупщыхьажьэу кӀыргъымэ-зэпищзэ гъучӀыпчъэ онтэгъужьыр къызырагъэсэжьыкӀэ, ильэсрэ мэзиблрэ ащ тешӀэжьыгъ, къэбэртэе шъуззэбэ цӀыкӀум генералым фэгъэхьыгъэу пкӀыхьапӀэу ылъэгъугъагъэр СултӀан Гирей ыгу къэкӀыжьыщт: «Осышхо къеси, тиинэрал чӀигъэсэягъ сшӀошӀы. Тэмэтелъ закъохэр ныӀэп къыхэщыжьхэрэр. ЯмышӀыкӀэу тэмэтелъхэр жъыутэх-лыдыпкӀэхых»...

ПкӀыхьапӀэр къызеӀотахэм, беженцэ бзылъфыгъэ тӀурысэу щысмэ ащыщ ыгъэунэфыгъ: «Ал, ащыгъум шӀоп ар, инэралым тхьамыкӀагъо горэ къыщышӀыщтышъ ары».

(Джыри къыкӀэлъыкӀощт).

АДЫГЭ БЫРАКЪЫМ И МАФ

Шъукъеблагъэх мэфэкIым

Адыгэ быракъым и Мафэ мэлылъфэгъу мазэм и 25-м игъэкIотыгъэу дгъэмэфэкIыщт. Тиреспубликэ ибщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэр» кIэщакIо фэхъуи, адыгэ быракъым и Мафэ илъэс заулэм къыкIоцI хагъэунэфыкIыгъ. 2013-рэ илъэсым Адыгеим и Парламент унашъоу ышIыгъэм тетэу, адыгэ быракъым и Мафэ тиреспубликэ имэфэкIхэм ащыщ хъугъэ.
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо быракъэу непэ дгъэлъапIэу тиIэм лъапсэ фэхъугъэр я XIX-рэ лIэшIэгъум ия 30-рэ илъэсхэм адэжь Адыгеим быракъэу щаштэгъагъэр ары.

Тарихълэжьхэм къызэратхыжьырэмкIэ, инджылыз журналистэу Э. Спенсер «Путешествие в Черкесию. Крым — Татарию» зыфиIорэ тхылъэу 1838-рэ илъэсым Лондон къыщыдигъэкIыгъэм быракъым исурэт дэт.

Урыс-Кавказ заом илъэхъан псыхъо цIыкIоу Убын икIэй (Тэхъутэмыкъое район) щыкIогъэ зэхахьэм быракъыр щаухэсыгъагъ. Э. Спенсер «Черкесием ипщыхэм язэпхыныгъэ ибыракъ лъапIэу» ащ еджэгъагъ.

Къэралыгъо быракъыр тиреспубликэ изакъоп зыщыбыбатэрэр. Адыгэхэр зыщыпсэурэ Iэкыб хэгъэгухэм, Урысыем ишъолъырхэм тибыракъ ащашIэ. Адыгэ Республикэм икъэралыгъо гъэпсыкIэ быракъым зэригъэпытэрэм дакIоу, тилъэпкъэгъоу дунаим тетхэр зэфещэх, зэкъуегъэуцох.

— Олимпиадэ джэгунхэу Шъачэ щыкIуагъэхэм якультурнэ Iофыгъохэм тахэлэжьагъ, — тизэдэгущыIэгъу къыхэлажьэх республикэ филармонием иэстрадэ купэу «Ошъутенэм» иорэдыIохэу Даутэ Сусанэрэ Мамхыгъ Маринэрэ. — Адыгеим икъэгъэлъэгъонхэр гъэшIэгъонэу гъэпсыгъагъэх цIыфыбэ яплъыщтыгъ. Анахьэу тшIогъэшIэгъоныгъэр адыгэ быракъымрэ тилъэпкъ шъуашэхэмрэ яуцуалIэхэзэ нэпэеплъ сурэтхэр нэбгырабэмэ зэратырахыщтыгъэр ары.

Адыгэ къэралыгъо университетым иансамблэу «Нартым» зы мафэм къыкIоцI концерти 2 — 3 къытэу къыхэкIыщтыгъ. Художественнэ пащэу, Адыгэ Республикэм культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу Шагудж Казбек зэхэщэн Iофыгъохэр дэгъоу ыгъэцакIэщтыгъэх.

— Тиреспубликэ ибыракъ цIыфхэр зэфищэщтыгъэх, — къытфеIуатэ Шагудж Казбек. — Адыгеим икIыгъэхэри быракъым ыпашъхьэ иуцохэзэ нэIуасэ зэфэхъухэуи бэрэ къыхэкIыгъ.

«Ошъутенэмрэ» «Нартымрэ» яартистхэр адыгэ быракъым ныбджэгъу зэфишIыгъэх. КъэшъуакIоу Тэтэр Щамил, орэдыIохэу Даутэ Сусан, Мамхыгъ Марин, нэмыкIхэу Олимпиадэм щыIагъэхэр адыгэ быракъым и Мафэ хэлэжьэщтых.

— Тибыракъ тычIэтэу адыгэ орэдхэр мэфэкIым къыщытIощтых, цIыфхэр дгъэгушIощтых, — къытиIуагъ Даутэ Сусанэ.

Мэлылъфэгъум и 25-м пчыхьэм сыхьатыр 5-м быракъым имэфэкI къызэIуахыщт. Къэлэ паркым къыщаублэнышъ адыгэ быракъхэр аIыгъхэу урамэу Краснооктябрьскэм зэхахьэм хэлажьэхэрэр къырыкIощтых. МэфэкIыр В. Лениным ыцIэ зыхьырэ пчэгум щылъагъэкIотэщт, адыгэ джэгушхокIэ аухыщт.

Сурэтым итхэр: **Даутэ Сусан, Тэтэр Щамил, Мамхыгъ Марин.**

КУЛЬТУРЭМ И ИЛЪЭС

Лъэрыгъым пытэу еуцо

КъэшъуакIоу, орэдыIоу, Адыгеим изаслуженнэ артистэу Быщтэкъо Азэмат иконцерт тиреспубликэ и Къэралыгъо филармоние мэлылъфэгъум и 28-м къыщитынэу зегъэхьазыры. Пчыхьэзэхахьэр искусствэм пыщагъэхэм агу зэрэрихьыщтым щэч хэлъэп.

Адыгэ Республикэм игимназие Быщтэкъо Азэмат щеджэзэ нэIуасэ тызэфэхъугъагъ. Лъэпкъ ансамблэу «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» икъэшъуакIоу ар щытыгъ. Дунаим щыцIэрыIо «Налмэсым» рагъэблагъи, иIэпIэсэныгъэ хигъахъоу фежьагъ.

— Илъэс 12 сыкъызыщышъогъэ «Мыекъуапэ инэфылъэхэр» шIукIэ сыгу къэкIыжьы, — къыIуагъ А. Быщтэкъом. — Ащ сызэрэхэтыгъэм ишIуагъэкIэ щыIэныгъэр нахьышIоу къызгурыIуагъ, орэдыIо сыхъугъ.

АкъылыМ кIушхьэр ыгъэкIуатэу зылъытэрэмэ Быщтэкъо Азэмат ащыщ. Икъоджэ гупсэу Пщыжъхьаблэ, икIэлэегъэджагъэхэр, искусствэм ныбджэгъоу щигъотыгъэхэр егъэлъапIэх, афэшъыпкъ. ШIушIагъэр псым хэзыдзэрэмэ ащыщ. Азэмат гукIэгъоу хэлъым гъунэ имыIэм фэд. Тигъэзет зэхищэрэ шIушIэ пчыхьэзэхахьэхэм игуапэу ахэлажьэ. Культурэм и Илъэс фэгъэхьыгъэ зэхахьэу Мыекъуапэ щыкIуагъэм къызэрэщытиIуагъэу, орэдымрэ къашъомрэ зэрипхыхэзэ, лъэпкъ искусствэр зыIэтыхэрэм адэлажьэ шIоигъу.

Азэмат итворчествэ фэгъэхьыгъэ зэхахьэу Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ тхылъеджапIэ щыкIуагъэм ныбжьыкIабэ хэлэжьагъ, упчIабэ ратыгъ. Тишэнхабзэхэм ар къатегущыIэзэ, зэгъэпшэнхэр ышIыгъэх. Искусствэм епхыгъэ еджапIэ къымыухыгъэми, артист цIэрыIо хъугъэ. Къыблэ шъолъырым иорэдыIо ныбжьыкIэхэм къахагъэщы, телевизорымкIэ ягуапэу едэIух.

«Шым утемытIысхьащтмэ, лъэрыгъым уимыуцу» зыфиIорэ гущыIэ щэрыор Азэмат фэгъэхьыгъэу сэлъытэ. Искусствэм цIэрыIо ущыхъуным пае сэнаущыгъэу пхэлъыр къызэIупхызэ, уапэкIэ улъыкIотэн фае. Шым илъэрыгъ А. Быщтэкъор пытэу иуцуи, уанэм итIысхьагъ. Щытхъоу фаIорэр гурэ псэрэкIэ къехьы.

Щынджые щыщ кIэлэ ныбжьыкIэу Чэужъ Рустам сымэджэ хьылъ, IэпыIэгъу ищыкIагъ. Культурэм иIофышIэхэм шIушIэ концертэу Тэхъутэмыкъое районым щызэхащагъэм Быщтэкъо Азэмат хэлэжьагъ. Зэхахьэм ахъщэу къыщыхахыгъэр Чэужъ Рустамэ фагъэкIуагъ. Культурэм и Илъэс тэ, адыгэхэм, шIуагъэу къытфихьыщтыр макIэп. Азэмат къызэриIуагъэу, шIэжьэу тиIэм зыкъедгъэIэтыным, тиIахьылхэм, къытпэблагъэхэм нахь тафэгумэкIыным фэшI щыIэныгъэм дэхагъэу хэлъыр къэтыухъумэн фае.

Опсэу, Азэмат. Уипчыхьэзэхахьэ шIукIэ гум къинэжьынэу Тхьэм тыфелъэIу.

Сурэтым итыр: **Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артистэу Быщтэкъо Азэмат.**

АТЛЕТИКЭ ОНТЭГЪУР

ЯтIонэрэ чIыпIэм пэчыжьэхэп

Къыблэ шъолъырым атлетикэ онтэгъумкIэ изэнэкъокъу Волгоград щыкIуагъ. Адыгэ Республикэм ихэшыпыкIыгъэ командэ ящэнэрэ чIыпIэр зэIукIэгъухэм къащыдихыгъ.

Яонтэгъугъэхэм ялъытыгъэу тиспортсменхэм хагъэунэфыкIырэ чIыпIищ къафагъэшъошагъ. Къумыкъу Аслъанрэ, кг 85-рэ, Сихъу Рэмэзанрэ, кг 94-рэ, джэрз медальхэр къыдахыгъэх. Ситэкъо Заур, кг 85-рэ, я 4-рэ хъугъэ. Тренерэу Шъаукъо Индар ыгъэсэрэ Алексей Рудневым, кг 69-рэ, медаль къыдихын ылъэкIыгъэп. Арэу щытми, къутырэу Штурбинэм щапIугъэ кIалэм тигъэгушIуагъ. Шапхъэхэр ригъэкъухи, Урысыем спортымкIэ имастер батыр ныбжьыкIэр хъугъэ.

Бзылъфыгъэхэри атлетикэ онтэгъумкIэ Волгоград щызэнэкъокъугъэх. Мыекъуапэ зыщызыгъасэрэ Дарья Косолаповам ятIонэрэ чIыпIэр къыфагъэшъошагъ. Краснодар краим икомандэ апэрэ чIыпIэр къыдихыгъ. Волгоград хэкур ятIонэрэ хъугъэ. Адыгеим испортсменхэм ящэнэрэ чIыпIэр къафагъэшъошагъ, ахэр зы очко ныIэп бысымхэм ауж къызэринагъэхэр.

Сихъу Рэмэзан.

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

ЗэхэзыщагъэрыкIи къыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыIэр:
385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

ЗыщаушыхьатыгъэР:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4000
Индексхэр 52161 52162
Зак. 1160

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьаIэр
Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр
МэщлIэкъо Саид

Редактор шъхьаIэм игуадзэр — пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
Хъурмэ Хъусен